

MUSEUM / BORG
VERHILDERSUM
JAARVERSLAG 2022

WWW.VERHILDERSUM.NL

Museum Borg Verhildersum

Jaarverslag 2022

Mei 2023

Landgoed Verhildersum
Wierde 40
9965 TB Leens

Monique Spaltman
directie@verhildersum.nl
06 5125 8246

Inhoud

1	Sterk verhaal en behoud van authenticiteit biedt stevige basis	12
1.1	Belevingsroute verbindt alle verhalende elementen op het landgoed.....	12
1.1.1	Landleven, boerenleven, borgleven.....	13
1.1	Boerenleven: boomgaard toegankelijker	14
1.2	Landleven: realisatie natuurbeleeftuin, speelplaats en dierenweide	14
1.2.1	Natuurbeleeftuin.....	14
1.2.2	Speelplaats met toestellen.....	15
1.2.3	Dierenweide	15
1.2.4	Verbinding met het landschap langs de Groninger Waddenkust	16
1.3	Het verhaal over 3000 jaar leven en werken aan de Groninger Waddenkust	17
2	Kerntaken onderhoud, beheer en registratie van de collecties	19
2.1	Onderhoud en beheer gebouwde monumenten en panden	20
2.1.1	Restauratie en schilderwerk buitenzijde Borg	20
2.1.2	Restauratie van de palen op de brug	20
2.1.3	Restauratie behang eetkamer borg gestart	20
2.1.4	Restauratie Duiventil voltooid	21
2.1.5	Restauratie theekoepel voltooid.....	21
2.1.6	Restauratie kas blijkt schier onmogelijk.....	22
2.1.7	Hekken langs dam gelakt	22
2.1.8	Koetshuis en Schathoes deels geverfd.....	22
2.1.9	Arbeidershuisje gerestaureerd.....	22
2.1.10	Duivenslagpoort geverfd	22
2.1.11	Loophut en schuilhut geverfd.....	23
2.2	Inkomsten uit panden moeten het onderhoud ervan mogelijk maken	23
2.3	Verduurzaming krijgt toch prioriteit door energiecrisis.....	24
2.4	Jaarlijks meer geld nodig voor goed basisonderhoud	25
2.4.1	Krachten bundelen voor financiering van basisonderhoud en verduurzaming....	25
2.5	Groenonderhoud	25
2.5.1	Vertrek Ability	26
2.5.2	Project Herstel historisch groen Verhildersum	26
2.5.3	Deelproject herstel kruidentuin en verbetering biodiversiteit	27
2.6	Collectiebeheer, registratie en digitale ontsluiting	28
2.6.1	Schenking collectie kostuums en sieraden Grunneger Daansers	28
2.6.2	Portret Gratia Susanna Clant van Scheltkema Nijenstein is terug	29
3	Exposities en activiteiten die herhaalbezoek stimuleren	31
3.1	Exposities in de borg.....	32
3.1.1	Het leven van de adel in de 19e eeuw	32
3.1.2	Jonkers en slavernij	33
3.1.3	350 jaar Gronings ontzet: Kunst en cultuur op Verhildersum in 1672	34
3.2	Exposities in de boerderij	35
3.2.1	Kleren, kleertjes en poppengoed	35
3.2.2	Film over Eddy Roos.....	35
3.2.3	Cornelis Borgman naar Amerika 1850	36
3.2.4	Uit zeeklei gebakken	37
3.2.5	Exposities oude ambachten en oogst uit de 19e eeuw	38
3.2.6	Verhildersum blijft verbonden aan Ede Staal	38
2.1	Arbeidershuisje: het leven van de landarbeider	39

3.3	Exposities in het koetshuis	40
3.3.1	Juliana, een leven in poppen.....	40
3.3.2	Trudi Skàla	41
3.4	Overige activiteiten om bezoekers te trekken	42
3.4.1	Opening seizoen met paaseieren zoeken	42
3.4.2	Streekmarkt Verhildersum	42
3.4.3	Oogsten en ploegen	43
3.4.4	Lakenvelders en Groninger Blaarkoppen sieren het land	43
3.4.5	Vleermuisexcursie altijd een succes.....	44
3.4.6	Boottocht van Visserijmuseum Zoutkamp naar Verhildersum	44
3.4.7	Lezing van poppendokter Stineth Luth	44
3.4.8	Workshop Levende beelden	45
3.4.9	Jeu de boules baan voor de borg	45
3.4.10	Speurtocht: De Schat van Van Starckenborgh	46
3.4.11	Monumentendag, open tuinen estafette, rondleidingen	46
3.4.12	Openingsfeest dierenweide.....	46
3.4.13	Oldtimers bij Verhildersum	47
3.4.14	TKP Fietstocht met 600 deelnemers.....	47
3.4.15	Oktobermaand kindermaand: Poppentheater	47
3.4.16	Bezoek van de familie Van Starckenborgh uit VS.....	48
3.4.17	Concert Oleg Lysenko voor Oekraïeners	49
3.4.18	Lezingen serie over Groningens Ontzet en rampjaar 1672	49
3.4.19	Presentatie boek Uit Zeeklei gebakken	50
3.4.20	Lezing Spitsbergen	50
3.4.21	Culturele activiteiten in Ons Schathoes.....	51
3.5	Activiteiten die vanwege Corona niet zijn doorgaan	51
4	Jongeren en cultuureducatie	52
4.1.1	Resultaat cultuureducatie 2022	52
5	Toegankelijkheid verder verbeteren	54
5.1	Betonblokken parkeerplaats en oprijlaan verwijderd	54
5.2	Plan voor betere toegang en vergroten parkeerplaats Borg	55
5.3	Verhildersum To Go! Welkom in de borg functioneert en is uitgebreid.....	55
5.4	Kijkbegeleidingen in Duits en Engels	56
6	Digitalisering doorzetten	57
6.1	Acties rond digitalisering in 2022	57
6.2	Chinees talig deel van de website verbeterd	57
7	Samenwerken en krachten bundelen.....	59
7.1	Historische Vereniging De Marne.....	60
7.2	Samenwerkingsverband Groninger Waddenmusea	60
7.3	Bijdragen aan ontwikkeling van de vrijetijdseconomie	61
7.3.1	Verhildersum: regiobrede aanpak verhaal Groningen.....	61
7.4	Samenwerken met scholen	62
7.5	Samenwerking met de Stichting Hinszorgel Leens.....	62
7.6	Tentoonstellingen Jonkers en slavernij / 350 jaar Gronings Ontzet	62
8	Verhildersum als cultureel erfgoed verankeren in de samenleving.....	63
8.1	Werk op Maat blijft	63
8.2	Nog steeds lange adem nodig	64

9	Bezoekcijfers 2022	65
9.1	Wegafsluiting bij Winsum in zomervakantie blijkt funest.....	65
9.1.1	Herkomst van bezoekers.....	65
10	Communicatie en PR.....	66
10.1	Landelijke en regionale PR-campagnes	66
10.2	Drukwerk.....	67
10.3	Website	67
10.3.1	Google Grants	67
10.4	Digitale nieuwsbrief	68
10.5	Sociale media	68
10.6	Bewegwijzering.....	68
10.7	Persberichten.....	69
10.8	Advertenties.....	69
11	Personeel en Organisatie.....	70
11.1	Nieuwe organisatiestructuur	70
11.2	Vrijwilligers	71
11.2.1	Twee nieuwe vrijwilligers groepen gestart.....	71
11.2.2	Nieuwsbrief voor vrijwilligers	71
11.2.3	Cursussen en trainingen voor vrijwilligers.....	72
11.3	Werving en behoud van Vrienden van Verhildersum	72
12	Financiën.....	73
12.1	Staat van baten en lasten	73
12.2	Toelichting baten en lasten 2023	74
13	Bijdrage aan de strategie van de Provincie Groningen	75
13.1	Een sterke basis en ruimte voor vernieuwing	75
13.2	Samenleven met cultuur.....	75
13.3	Overall cultuur	76
13.4	Thuis in Groningen.....	76
	Bijlage 1 Websitebezoek 2022	78
	Totaal websitebezoek en spreiding 2022	79
	De 10 beste pagina's bekeken via advertentie campagnes.....	79
	10 meest bezochte pagina's totaal overzicht	80
	Welke sociale media dragen bij aan kliks naar de website	80
	De beste sociale media berichten op Facebook	81
	Twitter: de beste 5.....	82
	Linked In.....	82
	Bijlage 2 Bereik landelijke en regionale radiocampagne	83
	Bijlage 3: Nieuwe organisatiestructuur.....	84
	Bijlage 4 Wat maakt Verhildersum aantrekkelijk voor het publiek?	86
13.5	Belevingsroute over het landgoed met Verhildersum To Go!.....	86
13.6	Ontvangst door 19 ^e -eeuws geklede gastheren en gastvrouwen.....	88
13.7	Op de foto met Edzard.....	88
13.8	De dierenweide met natuurspeelplaats	89
13.9	De Schat van Van Starkenborgh	89
13.10	Wandeling in de voetsporen van Edzard van Starkenborgh	90
13.11	Zes fietsroutes: Schatkaart van het Waddenland.....	90

Leeswijzer

In het jaarplan 2022 zijn de hoofdlijnen, zoals beschreven in het meerjarenplan 2021-2024, verder uitgewerkt door de activiteiten te benoemen die plaatsvinden in het jaar 2022. In dit jaarverslag volgen we diezelfde indeling. Per hoofdlijn vertellen we wat we in 2022 hebben bereikt.

Er zijn negen actielijnen:

- Het verhaal van Verhildersum
- Kerntaken onderhoud, beheer en collectieregistratie
- Wisselende exposities die herhalingsbezoek stimuleren
- Jongeren en cultuureducatie
- Toegankelijkheid verder verbeteren
- Digitalisering doorzetten
- Samenwerken en krachten bundelen
- Verhildersum als cultureel erfgoed verankeren in de samenleving
- De organisatie professionaliseren*

Wat we per actielijn zouden doen in 2022 – tekst uit het jaarplan 2022 - is cursief gedrukt. Daarna volgen de resultaten.

Vervolgens komen de vaste onderdelen van het jaarverslag aan de orde:

- Communicatie en PR
- Personeel en organisatie
- Financiën

*Organisatieaspecten zijn ondergebracht in de hoofdstukken Personeel en Organisatie en Financiën.

Samenvatting

Het jaar 2022 was weer een turbulent jaar. Eerst bracht het een verademing: geen Corona regels meer, al werden er nog wel regelmatig mensen ziek wat voor uitdagingen zorgde in de bezetting van de roosters. Maar het is gelukt, soms met kunst -en vliegwerk, om het museum open te houden. Alle vrijwilligers bedankt! Met hele sectoren die slecht functioneren wegens gebrek aan personeel is dit een bijzondere prestatie.

De volgende crisis kondigde zich echter alweer aan: de energieprijzen rezen de pan uit. Dat bracht grote zorgen met zich mee want ons contract wordt jaarlijks vernieuwd en wordt nu vele malen duurder.

Project Vooruit naar het Verleden afgerond

Het jaar 2022 bracht ook een kleine mijlpaal: het project Vooruit naar het Verleden¹ is na vier jaar succesvol afgerond. Als laatste is het dierenverblijf gebouwd en is de natuur beleefstuin aangeplant. We danken de fondsen die voor de financiering zorgden en zijn super blij met het resultaat: een toegankelijk landgoed, een interessante beleevingsroute met informatie die ook thuis te bekijken is en veel meer mogelijkheden voor gezinnen met kinderen dankzij onder meer de dierenweide met speeltuin.

Sprong voorwaarts in onderhoud panden en registratie collectie

Het onderhoud aan de panden heeft dit jaar een flinke impuls gekregen. De borg is aan de buitenkant gerestaureerd, inclusief de brug. Houtrot is aangepakt en alles opnieuw geverfd. De restauratie van de duiventil is bovendien afgerond. Met de hulp van Lammert van Duinen, sinds dit jaar bewoner van het voorhuis van de boerderij, is ook de theekoepel van Tine Clevering- Meijer gerestaureerd en zijn bijna alle niet-monumentale panden geverfd. Daarnaast is de toegankelijkheid verder verbeterd door de betonblokken van de oprijlaan en de parkeerplaats te verwijderen.

Een wens die al heel lang bestond was de restauratie van het behang in de eetkamer van de borg. Het is gelukt daarvoor financiering te vinden via GRRG, Stichting Dioraphte en een particuliere donatie. De restauratie is in november gestart en wordt in 2023 afgerond. Mede dank zij het provinciale project 'Versterking innovatie musea', kon Bibi Bodegom ons registratiesysteem scannen op juiste invulling en hebben we stappen gezet voor verdere verbetering met het oog op de toekomst: het delen van informatie uit het registratiesysteem met andere musea en wellicht ook met het publiek.

Onze basis is dit jaar hoe dan ook versterkt.

Plan voor herstel historisch groen, uitvoering vertraagd door zoektocht naar geld

Het achterstallig onderhoud van het groen is daarentegen in een fase belandt die gevaar oplevert. Met name de oprijlaan en de zieke Essen in de singels zijn gevaarlijk. Er is dit jaar een duidelijk plan van aanpak gemaakt: 'Herstel historisch groen Verhildersum'. Het is gelukt een deel van de benodigde financiën hiervoor te vinden, dankzij steun van de gemeente Het Hogeland. Herstel van de kruidentuin, vergroting van de diversiteit aan bloemen en planten is gedekt door het Dinamo Fonds. Maar we kunnen pas starten met de uitvoering als het hele budget rond is. De aanvraag van GRRG -Groen die is afgewezen doordat de spelregels onhaalbaar bleken, zorgt voor vertraging. We moeten ons voorbereiden op het afsluiten van de oprijlaan in geval van harde wind wanneer de bomen vol in het blad staan.

¹ Vooruit Naar het Verleden is gefinancierd door: Waddenfonds, HS Kammingafonds, Prins Bernhard Cultuurfonds, Loket Leefbaarheid, VSB Fonds en Provincie Groningen.

Mooie wisseltentoonstellingen en veel extra activiteiten

Met spraakmakende wisselende tentoonstellingen weet Verhildersum telkens weer publiek te trekken en herhaalbezoek te stimuleren. Dat deden we in 2022 met de expositie Juliana, een leven in poppen, gecombineerd met een expositie van poppen en kleding uit onze eigen museale collectie textiel. En met verhalen over de boeren families Borgman en Mansholt in de 19^e -eeuw, met oude ambachten en een film over Eddy Roos die al 40 jaar aan de beeldentuin werkt. We sloten het seizoen af met de expositie van textielschilderijen van Trudi Skåla; de collectie die ons vorig jaar geschonken werd.

Daarnaast werkten we samen met andere musea in expositieprojecten zoals 350 jaar Groningens Ontzet en Bitterzoet Erfgoed, over het slavernijverleden in Groningen.

Verspreid over het seizoen organiseerden we talrijke workshops en evenementen rondom de exposities om extra bezoekers te trekken; van ploegen met paarden tot workshops 'levende beelden' en poppen maken. En diverse concerten en culturele buffetten in Ons Schathoes.

Bezoekcijfers musea staan onder druk, wegversperring Winsum grote domper

Landelijk gezien daalden de bezoekcijfers van musea met zo'n 20 -30 % in 2022. De warme zomer en hoge inflatie droegen vermoedelijk daaraan bij. Ook Verhildersum doet mee in die trend, al is de daling kleiner. Uiteindelijk telden we nog 22.650 bezoekers, inclusief bezoekers van de Streekmarkt en de tuin. In totaal waren er 2325 betalende bezoekers minder dan vorig jaar. Bij Verhildersum was er bovendien sprake van een grote tegenslag: terwijl onze PR campagnes volop op stoom waren, werd de belangrijkste aanrijroute bij Winsum afgesloten. Juist gedurende de hele zomervakantie, die normaal goed is voor ongeveer de helft van onze bezoekcijfers en jaaromzet. We stonden machteloos. Je doet al het mogelijke om een prachtig aanbod te maken dat publiek trekt, maar het publiek kan je slechts met een hele grote omweg bereiken. De hoge brandstofprijzen hielpen op dat moment zeker ook niet mee.

Al zijn de bezoekcijfers van Verhildersum dit jaar wat minder goed, door proactief samen te werken met andere musea lukt het ons wel om gezamenlijk meer bezoekers te trekken en toeristen langer in onze regio vast te houden, zodat we ook een impuls leveren aan de versterking van de regionale economie. Met de Groninger Waddenmusea trokken we dit jaar 76.500 bezoekers naar de regio. Vorig jaar trokken we al 13.500 extra bezoekers en dit jaar nog eens 11.000 meer: 24.500 bezoekers extra in 2 jaar tijd. We zijn hiermee terug op het niveau van voor Corona. Onze campagne werkt dus. Dankzij steun van de provincie en de betrokken gemeenten kunnen we de komende 2 jaar doorgaan met de campagne.

Het verhaal van Groningen in de 19^e eeuw gaat verder dan Verhildersum zelf

Mede aan de hand van de wisselende exposities vertelt Verhildersum het verhaal van de historie van Groningen aan de hand van het leven van de adel, de boer en de arbeider in de 19^e -eeuw. Dat doen we op een authentieke en laagdrempelige manier. We maken het bezoeken van de exposities en het landgoed, mede dankzij de investeringen uit het project Vooruit naar het Verleden, tot een complete beleving door de combinatie van het fysieke en online aanbod.

Het verhaal over Groningen dat Verhildersum vertelt stopt echter niet bij de grenzen van het landgoed. Sterker nog, we ontwikkelden juist wandel- en fietstochten om te stimuleren dat mensen erop uit trekken en zo de tekenen van het verleden en het ontstaan van het fraaie landschap langs de Groninger Waddenkust leren herkennen, waardoor ze het nog meer gaan waarderen. Ook hopen we dat mensen op deze manier langer in de regio vertoeven.

Waddensemusea dragen samen bij aan trots op Groningen

Het initiatief dat Verhildersum nam voor de samenwerking tussen de Waddensemusea is inhoudelijk gedreven. Geen enkel museum kan alleen het hele verhaal van 3000 jaar leven aan de Waddenkust vertellen. Met ons zessen kunnen we dat wel. Bovendien is het noodzakelijk dat mensen eropuit trekken en het landschap leren kennen. De reis van het ene naar het andere museum helpt daarbij. We hebben dit jaar gebruikt om na te denken over een verdiepingsslag in het verhaal dat we vertellen. Wist u dat ons gebied ooit het dicht bevolkte gebied van Nederland was? Dat wij hier al steenhuisen hadden terwijl zelfs Amsterdam nog uit hutten bestond? Deze verhalen helpen mee het gevoel van trots op Groningen te versterken. Verhildersum heeft overigens dit jaar gewerkt aan de voorbereiding van een permanent Ede Staal belevingscentrum in de boerderij. Dat zal daar zeker ook aan bijdragen.

Nieuwe organisatiestructuur, minder kwetsbaar

Intern is ook het nodige werk verzet. Er is een nieuwe organisatiestructuur gemaakt met als doel de kwetsbaarheid van de organisatie te verminderen. We hebben afgelopen jaren gemerkt dat langdurige uitval door ziekte een grote impact heeft op de kleine staf. Dus hoe kunnen we de taken zo verdelen dat waarneming beter te organiseren is met elkaar en met de inzet van zelfstandig adviseurs? Dat is in beeld gebracht. Er zijn nog enkele vacatures te vervullen. Daarop wordt begin 2023 actie ondernomen.

Voor de vrijwilligers organiseerden we diverse cursussen en als dank voor hun inzet een midzomerfeest met muziek van het Alto kwartet. Tevens introduceerden we een speciale nieuwsbrief voor vrijwilligers.

Financiën

Ondanks de tegenvallende bezoekcijfers en sterk gestegen energiekosten hebben we het jaar met een positief resultaat van €43.839,- kunnen afsluiten. Dat is gelukt door enkele vacatures niet direct in te vullen en doordat we energiebelasting terugkregen over vorige jaren. Tevens slagen we erin grote onderhoudsprojecten uit te voeren dankzij subsidie van diverse fondsen. Door geslaagde fondsenwerving is de omzet dit jaar ongeveer dubbel zo groot als begroot.

Onderhoud en beheer: eeuwige zoektocht naar financiering

Het onderhoud en beheer van de landerijen en alle panden die erop staan is een grote uitdaging. De komende jaren zijn er miljoenen aan investeringen nodig om achterstallig onderhoud weg te werken - in het groen en aan de panden - en het landgoed te voorzien van duurzame energie. De panden moeten worden geïsoleerd en er moet verwarming worden aangebracht in de borg en in de museumboerderij zodat we ook in de winter open kunnen. Er is ook dit jaar weer veel tijd en energie gestoken in het vinden van financiering om het behoud van de groene en stenen monumenten op ons landgoed veilig te stellen en verduurzaming te realiseren. Niet altijd met succes helaas, zie het debacle met de aanvraag van GRRG-Groen subsidie.

Er zou eigenlijk voor al het essentiële culturele erfgoed zoals de Groninger borgen – de belangrijkste schakels in het verhaal over de geschiedenis van Groningen – voldoende basisfinanciering moeten zijn om ze te kunnen beheren en behouden voor de toekomstige generaties. Nu is dat niet zo en voeren we een enorme strijd om te kunnen blijven bestaan. De energie die dat kost komt niet ten goede aan zaken die net zo belangrijk zijn: het blijven ontwikkelen van exposities en verhalen die boeien en de inspanning om daarmee zoveel mogelijk publiek te trekken.

Wij kijken in dit jaarverslag weliswaar terug op 2022, maar zijn intussen weer volop aan de slag om van 2023 een succes te maken en liefst talrijke bezoekers een fantastische belevenis te bezorgen op ons prachtige landgoed dat we hopen nog lang in stand te kunnen houden om de geschiedenis van onze regio tastbaar en beleefbaar te maken.

Veel leesplezier gewenst.

Mede namens het bestuur van Verhildersum,

Monique Spaltman
Directeur

1 Sterk verhaal en behoud van authenticiteit biedt stevige basis

Op Verhildersum beleven bezoekers het leven van de adel, de boer en de landarbeider in de 19^e eeuw. Landgoed Verhildersum illustreert dit verhaal aan de hand van de museumboerderij met de collectie landbouwwerktuigen, de landerijen met oude graansoorten en historische koeienrassen, de boomgaard, het arbeidershuisje en de borg met zijn 19^e-eeuwse interieur en antiekcollectie, de rijk geschilderde portretten van borgbewoners. Dit is uniek, de mensen op de schilderijen hebben hier echt gewoond en ze staan ook op het grootste familieportret van Nederland, geschilderd in 1674. Bovendien bezit Verhildersum een hoogwaardige collectie kostuums van de Groninger mode en dracht uit de 19e eeuw, waarbij het bijzonder is dat we van veel stukken weten wie ze heeft gedragen. Bijvoorbeeld de trouwjurk van rijke boerendichter Hilje Hopma uit 1824. De rijke boeren en borgbewoners lieten hun kleding zelfs ontwerpen in Parijs en haalden de mooiste stoffen van over de hele wereld naar Groningen. De inhoudelijke diversiteit van het verhaal van het landgoed, gecombineerd met wisselende exposities vraagt om een duidelijke rode draad waarmee we bezoekers aanspreken en ertoe bewegen alle elementen van het landgoed te bezoeken. We moeten een heldere boodschap communiceren, een duidelijk profiel opbouwen. Op basis van onderzoek naar de historische context voor de inhoud van de in 2021 te ontwikkelen belevingsroute², worden dit de thema's landleven, borgleven en boerenleven.

Landgoed Verhildersum onderscheidt zich door de authenticiteit van het landgoed. Bezoekers waarderen dit met opmerkingen als: "Waar vind je nog zoiets puurs?". Deze kernkwaliteit verdient zorgvuldige bewaking en blijft een ijkpunt. Verhildersum moet een plek blijven om te onthaasten, te genieten van de omgeving, waar je een boek kunt lezen in het gras, waar je lekkere streekproducten eet en drinkt, liefst uit eigen moestuin en boomgaard. Hiermee willen we ook toeristen uit de steden bewegen om naar het Hogeland te komen en hier te overnachten in een van de mooie B&B's, vogels te kijken in het Lauwersmeergebied, te gaan fietsen, (wad)lopen, te genieten van orgelconcerten, andere musea en attracties te bezoeken.

■ Acties 2022: afronding project Vooruit naar het verleden

De activiteiten waarmee we een goed verhaal vertellen en bezoekers een bijzondere belevenis bieden met behoud van de authenticiteit van Verhildersum zijn in de afgelopen 3 jaar enorm uitgebreid, voornamelijk dank zij het project *Vooruit naar het Verleden*³. Dat project is – na vertraging alsnog - dit jaar afgerond met de aanleg van de natuurbeleeftuin, speeltuin en de dierenweide waar tevens een dierenverblijf dierenweide is gebouwd. Daarmee zijn de thema's landleven, borgleven en boerenleven nu compleet.

1.1 Belevingsroute verbindt alle verhalende elementen op het landgoed

Het doel van het project Vooruit naar het Verleden was om het landgoed aantrekkelijker te maken voor gezinnen met kinderen en de boerderij en het arbeidershuisje meer te verbinden met de borg. Bezoekers moesten worden uitgenodigd niet alleen de borg maar ook het arbeidershuisje en de boerderij te bezoeken. Daartoe is de toegankelijkheid verbeterd met nieuwe paden, het verbeteren van bestaande paden en de aanleg van nieuwe bruggen en

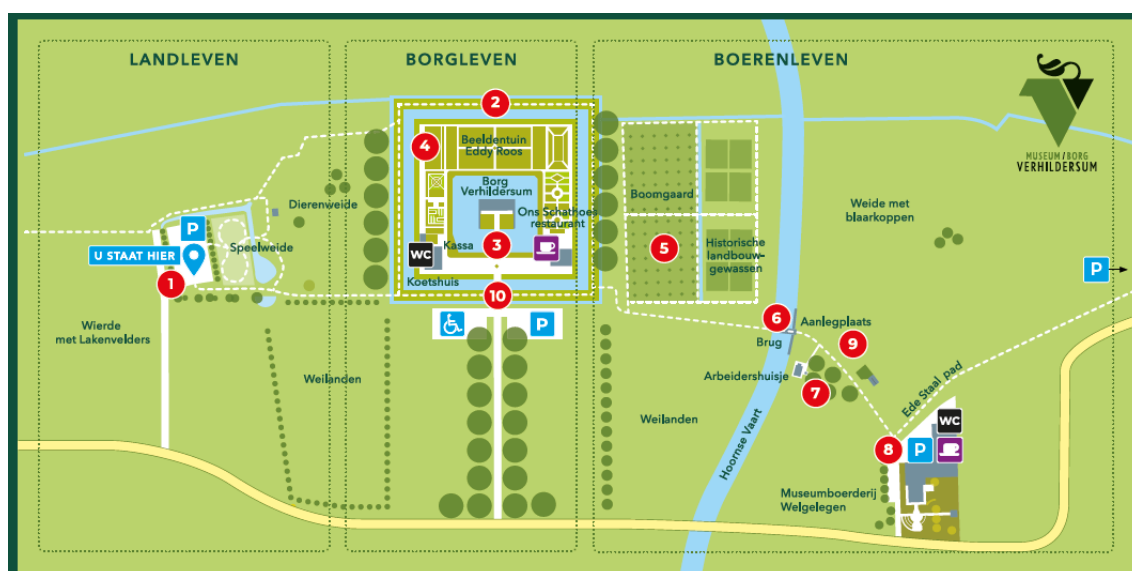
² Verhaal van Verhildersum, Groninger Boerenlandgoedleven, Bureau Noordpeil, december 2019

³ Vooruit Naar het Verleden is gefinancierd door: Waddenfonds, HS Kammingafonds, Prins Bernhard Cultuurfonds, Loket Leefbaarheid, VSB Fonds en Provincie Groningen.

aanlegsteigers voor boten en kano's. Ook zijn de bomensingels rondom de borg uitgedund, ontdaan van de eerste serie zieke bomen. Bij deze fysieke verbetering hoort echter ook een sterk verhaal dat bezoekers nieuwsgierig maakt om alles te bekijken.

1.1.1 Landleven, boerenleven, borgleven

In 2021 hebben we de belevingsroute gerealiseerd. Door het landgoed in te delen in 3 thema's en duidelijk te maken bij welk thema de bezoeker zich bevindt, nodigen we mensen uit ook de andere thema's te bezoeken.

Negen informatiepunten verdeeld over de thema's Landleven, Borgleven en Boerenleven

De borg Verhildersum is de kern van het landgoed met het thema Borgleven. Daar vertellen we het verhaal van de oorsprong van de borgen en het rijke leven van de adel en natuurlijk specifiek van de familie Van Starkenborgh die eeuwenlang de borg bewoonde en veel invloed had in de regio.

Het Boerenleven vullen we in met verhalen over de landbouw in de 19^e eeuw, waarbij de komst van de Arendploeg de innovatieve kracht van de Groninger Boeren illustreert en mede verklaart waarom er zulke grote en prachtige boerderijen te zien zijn in deze streek, met als voorbeeld onze eigen statige boerderij Welgelegen. Met daartegenover het armoedige arbeidershuisje. De verschillen tussen arm en rijk waren groot.

Deze verhalen verdiepen we met onze exposities, ondersteund door de webapp Verhildersum To Go! die uit en thuis gebruikt kan worden. Op het landgoed wijzen 9 borden de belangrijke belevingspunten aan waarover in de app verhalen staan. Nummer 10 verwijst naar een wandeling van 9 km. Daarover leest u verderop meer.

Nieuwe brochure met routekaart

In 2022 hebben we onze nieuwe brochure geïntroduceerd. Bezoekers die een kaartje kopen krijgen bovenstaande plattegrond mee, met beknopte uitleg over het landgoed en natuurlijk prominent de QR code die naar de app Verhildersum To Go! leidt, zodat men thuis nog kan nagenieten en zich kan verdiepen in de verhalen en filmpjes die de app bevat.

1.1 Boerenleven: boomgaard toegankelijker

De boomgaard bij informatiepunt 5 maakt deel uit van het thema Boerenleven. Deze unieke boomgaard bevat zo'n 135 verschillende hoogstam fruitbomen; allemaal oude fruitrassen. We hebben de paden naar de boomgaard verbreed en van een frisse schelpenlaag voorzien.

Ook is er een uitnodigende grote picknicktafel geplaatst en alle bomen hebben nu een eigen bordje met uitleg. Bovendien is de schuilhut geleverd. (zie 2.1.11)

1.2 Landleven: realisatie natuurbeleeftuin, speelplaats en dierenweide

Bordje aan iedere
hoogstamfruitboom

Landleven was tot nu toe vooral een verhaal in Verhildersum To Go! Dit jaar is dat veranderd met de realisatie van de 3 laatste onderdelen van het project Vooruit naar het Verleden: de natuurbeleeftuin, de speeltuin en de dierenweide met een mooi dierenverblijf.

In het dierenverblijf is de helft van de ruimte ingericht als ranjabar en er is een toilet. Daarmee kan het gebouw dienst doen als plek van waaruit bewoners uit de regio een kinderfeest kunnen organiseren op de dierenweide. En we kunnen er zelf workshops organiseren op de veranda. Kortom: met de dierenweide, de speeltuin en de natuurbeleeftuin is het veel aantrekkelijker voor gezinnen met jonge kinderen om naar Verhildersum te gaan en hier wat langer te blijven. Bovendien leren de kinderen op speelse wijze iets van de natuur en van de geschiedenis van Verhildersum.

1.2.1 Natuurbeleeftuin

In de natuurbeleeftuin zijn borders met wilde bloemen aangelegd en vrucht dragende struiken geplant, evenals een notenboom. Bij de struiken met eetbare vruchten staan bordjes met uitleg over de struik en wat je met de vruchten kunt doen.

Informatiebord bij de natuurbeleeftuin

1.2.2 Speelplaats met toestellen

Op de speelplaats staan grote houten speeltoestellen, waaronder het gezonken VOC-schip de 'Verhildersum'. Daarmee leggen we een link naar de tekening van het schip Verhildersum, dat is gebouwd toen Allard van Starckenborgh lid was van de admiraliteit in Amsterdam. Het schip ging ten onder in de oorlog tegen Engeland in 1667. De tekening van het schip, getekend door Willem van de Velde, hangt in de hal van de borg. Op de spiegel ervan is de oudst bekende afbeelding van de borg Verhildersum te zien. Zo hebben we voor de kinderen een spannend historisch verhaal bij de speeltuin.

De Verhildersum met op de achtergrond het dierenverblijf

1.2.3 Dierenweide

In de nieuwe dierenweide lopen nu schapen en lammetjes, geiten, konijnen en 2 hangbuikszwijntjes die een eigen onderkomen hebben, gebouwd door een van onze vrijwilligers die ook zorgt voor de zwijntjes.

Overzicht van het terrein met het nieuwe dierenverblijf en speeltuin

1.2.4 Verbinding met het landschap langs de Groninger Waddenkust

Binnen het thema Landleven leggen we in het verhaal dat we vertellen nadrukkelijk verbinding met het omringende landschap.

Wierden en dijken, oude oeverwallen.

Op Verhildersum ontdekken bezoekers meer dan alleen het verhaal van de adel, de boeren en de arbeiders. Want dat verhaal begrijp je beter als je de context van dat leven ook kent.

Wat zijn dat voor heuvels op het landgoed? Waarom is de borg hier gebouwd, juist op een hooggelegen stuk land? De wierden op het landgoed leggen de link naar de ontstaansgeschiedenis van het landschap zo dicht bij de Waddenzee.

En wie de zichtbare tekenen van de ontstaansgeschiedenis van het landschap leert herkennen, beleeft het landschap intenser. De cultuurgeschiedenis komt tot leven. Mede daarom is dit het startpunt van onze belevingsroute over het landschap. We leggen ook de link naar nu, want de zeespiegel stijgt. De app bevat de hoogtekaart van heel Nederland, dus je kunt kijken waar je huis staat en of je droge voeten houdt als er een dijk breekt.

1 Wadden- en wierdenland

[Klik hier naar Wadden en Wierdenland](#) in Verhildersum To Go!

Wandelen in de voetsporen van Edzard van Starkenborgh

Wie de kennis over het landschap tot zich heeft genomen, wil natuurlijk ook gaan kijken.

Daarom hebben we als 10^e onderdeel in Verhildersum To Go! een wandeling ontwikkeld. In een rondje van 9 km. brengt de wandelaar een bezoek aan de kerk in Leens waar het rijk versierde koorhek, rouwborden en het Hinszorgel, wapens van de familie van Starkenborgh en andere Groninger landadel te zien zijn. Daarna door het landschap via de Schapenweg - die zijn naam ontleent aan de schapen die hierlangs naar de kwelders werden gebracht - met uitleg over de oeverwallen en hooggelegen boerderijen en natuurlijk naar het terrein waar de voormalige Starkenborgh lag.

10 In de voetsporen van Edzard
van Starkenborgh

[Link naar de wandeling](#)

Fietsen: vette klei maakt rijke boeren ...

Verder weg liggen nog meer verhalen verscholen in het landschap. Daar heb je de fiets voor nodig. Daarom hebben we 6 fietsroutes ontwikkeld door Noord-Groningen langs de Waddenkust: [De Schatkaart van het Groninger Waddenland](#). Ze starten bij Verhildersum en bij Openluchtmuseum Het Hoogeland. De route is gratis beschikbaar in de Appstore en Google Play. Met je GPS aan krijg je onderweg seintjes op 60 bijzondere plaatsen waar een verhaal bij hoort, met foto's en diverse filmpjes. Daaronder zijn punten die rechtstreeks verwijzen naar museumstukken uit de collectie van onze musea. De routes zijn opgebouwd rond een thema waarin de historie, cultuur of natuur in het gebied centraal staan. Met de term Waddenland in de titel van de route-app sluiten we aan bij de aandacht die Wereld Erfgoed Waddenzee internationaal trekt. Deze routes zijn ook in het Duits en Engels vertaald, beschikbaar via het keuzemenu in het startscherm.

1.3 Het verhaal over 3000 jaar leven en werken aan de Groninger Waddenkust

Het is onmogelijk om in 1 museum het hele verhaal van de rijke cultuurhistorie van Groningen langs de waddenkust te vertellen. Het noordelijke en westelijke deel van Groningen is het oudste bewoonde gebied van Nederland. Mensen weten niet dat de wierden bijna 3000 jaar geleden al bewoond waren, dat hier in de 11^e eeuw al stenen kerken stonden en stenen verdedigingstorens - de voorlopers van de borgen - terwijl Amsterdam niet meer was en dan 'een paar hutten voor de vissers'. Dat bracht ons ertoe om samenwerking te zoeken met musea waarmee we samen het hele verhaal kunnen vertellen, van het wonen op de wierden, de invloed van de kloosters op de ontwikkeling van het gebied, de visserij, de luxe in de 18^e eeuw, het dorpsleven en dat van de boeren en de arbeiders in de 19^e eeuw. Dit is nu een succesvol samenwerkingsverband onder de naam Groninger Waddemusea, waarmee we gezamenlijk het verhaal vertellen, onze marketingkracht bundelen om meer bezoekers te trekken en mensen te verleiden tot een langer verblijf om zo het toerisme in de regio versterken.

De basis is gelegd. Verhildersum biedt een complete beleving van het verhaal van de adel, de boer en de arbeider in de 19^e eeuw aan de hand van de belevingsroute op het landschap, de exposities die het verhaal verdiepen. De wandeling, de 6 fietstochten en uitstapjes naar de

andere 5 Waddenmusea om een beeld te krijgen van de ontstaansgeschiedenis van het Groninger land en van de manier van leven door de eeuwen heen.

Het overzicht van alle mogelijkheden die we bieden om te bereiken dat Verhildersum aantrekkelijk is voor diverse doelgroepen staat in bijlage 3.

2 Kerntaken onderhoud, beheer en registratie van de collecties

Het behoud en beheer van de borg met het landgoed behoort tot de belangrijkste voorwaarden voor het bestaan van een museum als Verhildersum. We hebben het dan over alle panden, de landerijen met bomensingels en oprijlaan, de tuin met de collectie bronzen beelden en de museale collecties: het borginterieur, de landbouwwerktuigen en aanverwante ambachten, de textiel en kostuumcollectie van de Groninger dracht. Gezien de omvang van het landgoed vergt dit veel aandacht, tijd en geld. Bijna vanzelfsprekend is het een kwestie van woekeren met de mankracht en de middelen.

Het onderhoud van de panden is vastgelegd in een meerjarig onderhoudsplan. We streven naar verduurzaming van het landgoed. De isolatie en aanleg van duurzame verwarming in alle panden vraagt een grote investering. De landerijen en de boomgaard beheren we biologisch. Voor de museale collecties is het beleid en beheer vastgelegd in ons collectieplan. Bij het onderhoud en beheer van de collecties en bij de registratie zijn gespecialiseerde vrijwilligers betrokken.

Het onderhoud en beheer heeft niet alleen tot doel dit prachtige culturele erfgoed te bewaren voor toekomstige generaties, het is vooral ook bedoeld om het verhaal van Groningen te vertellen aan zoveel mogelijk mensen.

De acties die we uitvoeren voor onderhoud en beheer omvatten drie lijnen:

- 1. Monumenten en andere panden*
- 2. Groenonderhoud*
- 3. Museale collecties*

Dit zouden we doen in 2022:

1. Monumenten en andere panden

- *Uitvoering jaar 1 van onderhoud monumenten vallend binnen het plan voor toegekende SIM subsidie 2021-2027, mits ook de GRRG-subsidie wordt toegekend.*
- *Onderhoud aan de kas, dat is in 2021 niet gelukt. Toen zijn de Theekoepel en de duiventil gerestaureerd.*
- *Bereiken dat ieder pand inkomsten oplevert om het onderhoud ervan te financieren.*
 - *(optioneel, geen prioriteit) Onderzoek uitvoeren naar mogelijkheden, aanpak en kosten, subsidiekansen voor het isoleren en duurzaam verwarmen van alle panden, mogelijkheden plaatsen zonnepanelen, windmolen.*

2. Groenonderhoud

- *Mits we subsidie vinden - naast de in 2021 aangevraagde SIM-Groen [inmiddels toegekend] - voeren we het meerjaren onderhoudsplan uit voor de tuin, landerijen en bomensingels dat Landschapsbeheer Groningen voor ons heeft gemaakt.*
- *Extra subsidie zoeken – mogelijk op projectbasis – om het achterstallig onderhoud van de tuin en het buitenterrein aan te pakken en eigen bijdrage te dekken. Hiermee zijn we in 2021 gestart.*

3. Collectieregistratie en digitale ontsluiting

- *Doorgaan met registreren en fotograferen van de collecties in Axiell.*

2.1 Onderhoud en beheer gebouwde monumenten en panden

In 2021 is aan Verhildersum SIM-subsidie toegekend voor onderhoud van de buitenzijde van de borg, restauratie van de monumentale duiventil en de brug. GRRG-subsidie voor restauratie van het behang in de eetkamer en schilderwerk in de borg werd na te zijn afgewezen eind 2021 opnieuw aangevraagd en is in maart 2022 alsnog toegekend. Door de uitvoering van het schilderwerk binnen en buiten te combineren konden we efficiënt aan de slag met de restauratie van de borg. In 2022 is uiteindelijk nog veel meer onderhouds- en restauratiewerk uitgevoerd dan gepland.

2.1.1 Restauratie en schilderwerk buitenzijde Borg

De buitenzijde van de borg is helemaal hersteld.

- Alle rotte houtdelen in kozijnen en deuren zijn verwijderd en vervangen door hout van dezelfde soort en leeftijd.
- Alle houtwerk buiten is geschilderd.
- Kapotte dakpannen zijn vervangen
- De wc en bergingen op de borgklip zijn hersteld, de daken waren geheel verrot. Nu is alles heel en goed geleverd.

Borg in de steigers

2.1.2 Restauratie van de palen op de brug

De palen op de brug waaraan de kettingen hangen die als reling dienen van de brug waren er slecht aan toe. Alle houtrot is hersteld waarna ze opnieuw geverfd zijn.

2.1.3 Restauratie behang eetkamer borg gestart

Direct na de sluiting van ons museumseizoen op 1 november hebben onze vrijwilligers de collectie die in de eetkamer werd getoond ingepakt in verhuisdozen. Een secuur werk, niet alleen vanwege de kwetsbaarheid van glaswerk en servies, maar ook omdat de collectiestukken na voltooiing van de restauratie precies op dezelfde plek teruggezet moeten worden. Immers, alle onderdelen zijn genummerd en in het registratiesysteem staat waar de stukken zich bevinden. Dat moet blijven kloppen.

Een gespecialiseerd verhuisbedrijf heeft daarna het meubilair uit de eetkamer verplaatst naar de andere ruimten. Daarna kon papierrestaurator Thomas Brain beginnen met het afstoffen van het behang, waarna het met de betengeling en al werd losgemaakt. Begin 2023 kon het restauratiewerk beginnen. Nieuwe betengeling werd intussen aangebracht en de kozijnen in de kamer zijn gelakt. Daarna komt het gerestaureerde behang weer op dezelfde plek terug: baan voor baan.

De stappen in dit proces van behangrestauratie zijn te volgen op onze website:

www.verhildersum.nl/museum-online.

Thomas Brain snijdt het behang los

Ontdekking naam behanger uit 1848

Bij het lossnijden van behang en betengeling deden we een bijzondere ontdekking. Op een balk vlak onder het plafond staat in potlood M.D. van Glansbeek, kamerbehanger 1848. Onderzoek leerde dat het gaat om Melchior Dominicus, behanger uit de stad Groningen, geboren aan de Carolieweg en later wonende in de Visserstraat. Daarmee is het behang wat jonger dan gedacht, maar nog altijd 175 jaar oud.

Ontdekking naam en jaartal: M. D. van Glansbeek kamerbehanger 1848

2.1.4 Restauratie Duiventil voltooid

Tot de monumentale gebouwen waarvoor SIM-subsidie is ontvangen behoort ook de duiventil. Vrijwilligers van de woensdagwerkgroep hebben hard gewerkt aan het vervangen van het rotte hout. Dat bleek meer werk te zijn dan gedacht. Er moesten veel meer planken gemaakt dan verwacht. Dat moet met de hand gebeuren, want de veren en groeven van dit antieke bouwwerk zijn niet zoals ze tegenwoordig worden geleverd.

In 2022 is de restauratie van het houtwerk voltooid en de monumentenschilder die de borg onder handen nam heeft ook de duiventil prachtig in de lak gezet.

Duiventil geheel gerestaureerd

2.1.5 Restauratie theekoepel voltooid

Voor de restauratie van de theekoepel, die bij de plaatsing is opgedragen aan Tine Clevering - Meijer initiatiefneemster voor het maken van een museum in de borg, hebben we een donatie ontvangen van de Clevering Meijer Stichting. Dank zij die bijdrage is de buitenzijde van de theekoepel gerestaureerd. Rotten houtdelen zijn vervangen en de koepel is heel mooi geverfd. Het schilderwerk aan de binnenzijde komt in 2023 aan bod.

Gerestaureerd Theehuis met gouden bal in top

2.1.6 Restauratie kas blijkt schier onmogelijk

De kas naast het koetshuis is er zo slecht aan toe dat restauratie volgens diverse experts niet meer mogelijk is. Het komt erop neer dat het beter is om op de fundamenteën een nieuwe kas te bouwen. Of over te gaan op een geheel nieuw alternatief. We moeten nog onderzoeken wat de alternatieven zijn.

Kas in slechte staat

2.1.7 Hekken langs dam gelakt

De groene hekken en prullenbak naast de dam die toegang geeft tot het borgterrein zijn gelakt.

2.1.8 Koetshuis en Schathoes deels geverfd

De kozijnen aan de noordzijde van het Koetshuis zijn geverfd, evenals de deuren en alle liggende delen van de overige kozijnen. Ook bij het Schathoes zijn alle liggende delen van de kozijnen aangepakt.

2.1.9 Arbeidershuisje gerestaureerd

Bij het arbeidershuisje was op diverse plekken sprake van houtrot. Kozijnen zijn in voorgaande jaren door vrijwilligers al deels vervangen. Het gat in de dakgoot is gerepareerd en alle houten delen zijn geverfd. Volgend jaar staat het opnieuw witten van de muur aan de buitenzijde op de planning.

2.1.10 Duivenslagpoort geverfd

De duivenslagpoort bij de boerderij stond al jaren enkel in de grondverf. Nu is deze netjes afgelakt.

Duivenslagpoort mooi in de verf

2.1.11 Loophut en schuilhut geverfd

In de schuilhut die naast de boomgaard staat verblijven regelmatig jongeren. Vaak gaat dat goed, maar niet altijd. Er ligt regelmatig rommel, de vuilnisbak wordt leeg gekiept, het hout kapot gesneden. In het kader van het Waddenfondsproject is het pad naar de hut en naar de boomgaard verbeterd. Ook vanaf het doorlopende pad naar het arbeidershuisje, zodat bezoekers worden uitgenodigd door de boomgaard te wandelen. Twee van de jongens uit de groep die er vaak verblijft hebben geholpen met het schilderen van de hut. Ook de jongerenwerker van de gemeente hielp mee. We dachten dat het zou helpen de jongens te betrekken bij het mooi houden van het terrein. De samenwerking was ook plezierig. De jongens waren zo enthousiast over het werk, dat ze ook de loophut verderop hebben geverfd. Alles stond er stralend bij.

Schuilhut afgebrand

Maar in december ging het mis. Jongeren hebben zwaar vuurwerk afgestoken in de hut. Het lijkt erop dat dit is blijven smeulen nadat de jongens waren vertrokken. Daarna is de hut in vlammen opgegaan.

Schuilhut na de brand in december 2022

2.2 Inkomsten uit panden moeten het onderhoud ervan mogelijk maken

Wat hebben we gedaan om ervoor te zorgen dat ieder pand genoeg oplevert om de kosten van onderhoud te dekken?

Verhuur voorhuis boerderij Welgelegen

In maart betrokken nieuwe bewoners het voorhuis van Boerderij Welgelegen. Lammert en Annewieke van Duinen en hun zonen. Deze bewoners houden een oogje in het zeil op het landgoed en Lammert heeft al het schilderwerk van de niet monumentale panden uitgevoerd, deels met hulp van zijn zonen. Om het huis beter bewoonbaar te maken heeft hij een deel van de zolder opgeknapt en er slaapkamers in aangebracht. Er zijn dus ook investeringen nodig

geweest om het huis te kunnen verhuren, maar omdat Lammert veel zelf doet lukt dat tegen beheersbare kosten.

Uitbaten van Ons Schathoes

Vorig jaar is het gelukt om voor het eerst winst te maken met het uitbaten van het Schathoes, doordat Famke en Sytze Greidanus de bedrijfsleiding op zich namen en veel van het werk zelf deden. Dit jaar hebben we geïnvesteerd in het opbouwen van een team dat op den duur zelfstandig het Schathoes kan runnen onder de vlag van Verhildersum. We hadden personeel in dienst toen het Schathoes vanwege Corona weer moest sluiten en kwamen niet in aanmerking voor vergoeding van de kosten. We begonnen met een stevig verlies op de exploitatie en zijn er niet in geslaagd dat verlies later in het jaar te compenseren. De partijen en bruiloften komen weliswaar op gang maar te langzaam. En het aantal museumbezoekers was 2325 lager dan vorig jaar, dus dat betekent ook minder omzet in het restaurant. Opening buiten het museumseizoen – al is het alleen maar in de weekenden, waarin we extra culturele activiteiten organiseerden – blijkt ook niet rendabel. We hebben afscheid genomen van de vaste medewerker in de bediening en alleen de kok in dienst gehouden, hij is gedetacheerd totdat we op 1 april 2023 weer open gaan.

Het Schathoes plaatst ons zo voor een dilemma: de positieve bijdrage aan de beleving van onze museumbezoekers is duidelijk, maar durven we het aan om het in eigen beheer te houden? Het risico van pachters die met hun diensten niet bijdragen aan de activiteiten van het museum is echter ook erg groot, daar hebben wij (en andere borgen) ervaring mee.

2.3 Verduurzaming krijgt toch prioriteit door energiecrisis

We hebben in samenwerking met restauratieadviesbureau Anne Wieringa in 2021 een meerjarig onderhoudsplan gemaakt voor gebouwde monumenten en de andere panden. Daarbij is ook in beeld gebracht wat de mogelijkheden voor verduurzaming zijn. Op termijn willen we graag alle ruimtes kunnen verwarmen. Allereerst de borg, waar klimaatbeheersing ter bescherming van het antiek, het behang en de schilderijen een grote wens is. En daarna de museumboerderij. Er is ook isolatie nodig. Zelf energie opwekken via zonnepanelen of een windmolen zou de exploitatiekosten kunnen drukken. Subsidie aanvragen voor de verduurzaming had tot begin 2022 geen prioriteit. Om dat te kunnen doen moet het plan op hoofdlijnen, dat er nu ligt, per pand verder worden uitgewerkt. Vervolgens moeten per pand keuzes worden gemaakt tussen de opties die er zijn. De vraag of we zelf energie gaan opwekken met een windmolen en zonnepanelen of meedoen aan coöperatieve initiatieven ligt ook voor.

Onderzoek duurzame verwarming voor de borg gestart

Het uitwerken van de plannen voor duurzame verwarming van de panden blijkt duur. Het bestuur heeft na lang wikken en wegen besloten om te beginnen met in kaart laten brengen van de kosten voor verwarming van de borg. De gaskachels die er nu staan houden de borg in de winter niet warmer dan een graad of 10 - niet goed voor de collectie - en verbruiken bovendien veel gas. Door de gestegen kosten daarvan hebben we een deel van de gaskachels zelfs uitgezet deze winter. Los van een beter klimaat voor behoud van de collectie is de verwarming ook nodig om het museum in de winter te kunnen openen voor publiek. De Museumboerderij is echter ook niet verwarmd, dus om publiek te kunnen ontvangen in de winter zal de boerderij ook moeten worden aangepakt. Het plan dat Adviesbureau Wieringa maakt voor verwarming van de borg wordt begin 2023 verwacht.

Visie op verduurzaming in ontwikkeling

De directeur heeft op basis van input vanuit het bestuur, een notitie geschreven als aanzet tot een brede visie op de rol van Verhildersum bij de verduurzamingsopgave die ons allen raakt. Dit gaat verder dan duurzame verwarming en het opwekken van energie. Wat doen we nog meer, welke rol willen we innemen in de regio.

In onze bestaande visie biedt Verhildersum werk, een aantrekkelijk woon en werk klimaat en draagt bij aan de kwaliteit en leefbaarheid van de omgeving. De visie die we ontwikkelen rond duurzaamheid en de acties die daaruit voortvloeien kunnen heel goed bijdragen aan het realiseren van dit uitgangspunt.

Een voortrekkersrol vervullen op het gebied van verduurzaming zou de identiteit van de Borg binnen de lokale gemeenschap op het Hogeland kunnen versterken. Stel dat we in staat zijn een spil te worden op het punt van verduurzaming in de regio, een voorbeeld voor anderen, een leerplek, een plek voor het ontwikkelen van innovaties?

Deze visieontwikkeling is nog in een pril stadium. We treden hierover komend jaar graag in overleg met de gemeente en provincie om na te gaan of er vanuit de overheid belang is en mogelijk steun bij de realisatie van de plannen. Denk aan een kwartiermaker.

2.4 Jaarlijks meer geld nodig voor goed basisonderhoud

Wieringa heeft in 2021 in beeld gebracht dat er veel achterstallig onderhoud is aan de panden, zowel aan de borg en de brug als aan de duiventil, de boerderij, het koetshuis, het tuinpriël, de boerderij als aan het Schathoes. Duidelijk werd ook dat we veel meer budget nodig hebben om de panden op de juiste manier te onderhouden, ruim €100.000,- per jaar meer dan nu. Vorig jaar constateerden we al dat er niet alleen een uitdaging ligt om geld te vinden voor verduurzaming, maar ook om Verhildersum in de basis te behouden voor de toekomst.

Toch hebben we een deel van het achterstallig onderhoud in 2022 kunnen wegwerken. De boerderij moet nog in zijn geheel worden aangepakt, meteen wel een heel grote klus. De muren van het arbeidershuisje moeten nog gedaan en op de zolder moet vrij ernstige houtworm bestreden worden. We hebben het geluk dat we in januari voor de boerderij en het arbeidershuisje ieder €10.000,- hebben ontvangen vanuit de waardevermeerderingssubsidie in het aardbevingsgebied. Daarmee kan een deel van het werk worden uitgevoerd. Bovendien voert Lammert van Duinen veel werk uit, zodat we niet hoeven wachten op schilders die nauwelijks te vinden zijn.

2.4.1 Krachten bundelen voor financiering van basisonderhoud en verduurzaming

Verhildersum staat niet alleen voor de opgave om geld te vinden voor verduurzaming en beter basisonderhoud van de panden en het groen. Daarom willen we samen met de andere vijf Waddemusea de krachten bundelen, niet alleen op het gebied van marketing maar ook bij het vinden van subsidies voor het onderhoud en de verduurzaming. (zie 7.2 Samenwerkingsverband Groninger Waddemusea)

2.5 Groenonderhoud

Landschapsbeheer Groningen maakte in 2021 een meerjarig beheersplan voor de tuin en landerijen met bomensingels en bracht de kosten daarvan in beeld. We gingen dat jaar ook op zoek naar meer subsidie en ontvangen sindsdien een SIM Groen bijdrage van €14.500,- per jaar voor 6 jaar. Landschapsbeheer heeft begroot dat we jaarlijks in plaats van de €60.000,- die beschikbaar is, zeker €150.000,- nodig hebben voor het groenonderhoud. Dat bedrag blijkt na

het opvragen van meer offertes wel hoog ingeschat. Met de hovenier uit het dorp en in samenwerking met Werk op Maat en de buurman die het gras tegen betaling maait, besparen we veel op de raming voor het structurele onderhoudswerk. Het lijkt alsof we het jaarlijkse onderhoud kunnen realiseren, maar sparen voor grote onderhoudsprojecten zoals het vervangen van de beschoeiing van de gracht rondom de borg - hetgeen eens per 20 jaar €205.000,- kost - is niet mogelijk.

De SIM subsidie helpt ons bij het betalen van het basale onderhoud van de monumentale tuin en oprijlaan, maar niet bij het wegwerken van achterstallig onderhoud van de oprijlaan en de bomensingels in het buitengebied.

2.5.1 Vertrek Ability

Het was onvermijdelijk zo bleek na uitgebreid overleg met de leiding van Ability. Het contract voor onderhoud van de binnentuin kon niet verlengd worden. Ten eerste zorgt nieuw beleid ervoor dat de tuinlieden alleen nog mogen worden ingezet voor het groenonderhoud van de gemeente zelf. Dat hadden we nog kunnen oplossen, omdat de borgtuin in erfpacht is van de gemeente. Maar er is ook geen nieuwe aanwas van tuinlieden in de sociale werkvoorziening en het bestaande team kon het werk eigenlijk niet meer aan. Steeds vaker moest dure hulp van buiten worden ingeschakeld, waardoor de overeenkomst tussen Ability en Verhildersum niet meer houdbaar was. Zo kwam er een eind aan de jarenlange prettige samenwerking. Wij danken Henk, Pieter, John en Jeroen voor hun goede zorg voor de tuin en missen de gezelligheid die ze meebrachten in de kantine stiekem wel.

Er zijn offertes aangevraagd bij andere partijen waarna hovenier Overdevest uit Leens de opdracht heeft gekregen de tuin te onderhouden.

2.5.2 Project Herstel historisch groen Verhildersum

Inspectie van de bomen op het terrein – ook vanuit de gemeente – heeft duidelijk gemaakt dat er sprake is van een gevaarlijke situatie. Aan de oprijlaan zijn al 5 bomen omgewaaid in de afgelopen paar jaar en in de singels staan veel zieke Essen die gevaar opleveren.

We hebben offertes gevraagd om de bomen aan de oprijlaan zodanig te behandelen dat ze nog enkele decennia kunnen blijven staan en voor het kappen en herplanten van de overige gevaarlijke bomen op het terrein. Er blijkt bijna €200.000,- nodig om alles te doen. De wethouder en het hoofd groen van gemeente het Hogeland zijn komen kijken en aangezien de borg eigendom is van de gemeente heeft de wethouder zich ervoor ingezet om financiering te vinden. Resultaat is dat de gemeente €89.000,- heeft vrijgemaakt.

Financiering vinden voor groenonderhoud blijft de grote uitdaging

De bijdrage van de gemeente is – hoe fijn ook – niet genoeg om al het werk dat nodig is uit te voeren. We hebben het overige budget aangevraagd bij de provincie via de GRRG-Groen regeling. Helaas vereist die regeling dat de omgevingsvergunning binnen zes weken na de aanvraag rond is. De periode tussen de bekendmaking van de subsidieregeling en de eis voor de omgevingsvergunning is te kort. Desondanks hebben we samen met de gemeente het uiterste gedaan om de omgevingsvergunning super snel te krijgen. Helaas had de gemeente 4 weken teveel nodig en de aanvraag wordt dus afgewezen.

We krijgen wel weer een kans in de ronde van 2023. Het risico dat de kosten van de aanvragen het budget overschrijden is dan echter heel groot, want alle aanvragen die dit jaar zijn ingediend zullen opnieuw moeten worden ingediend wegens het ontbreken van de vergunning, tenzij aanvragers al een plan inclusief vergunning op de plank hadden liggen.

Het gevaar voor ongelukken door vallende bomen blijft in 2023

Wachten op de volgende subsidieronde voor GRRG-Groen betekent dat we helemaal niets kunnen doen aan het groenonderhoud tot de volgende subsidieronde is afgerond. Eis bij de subsidieaanvraag is dat het werk nog niet is begonnen. De bijdrage van de gemeente en van het Dinamo Fonds die we al hebben, zie hierna, dient ter dekking van de eigen bijdrage. Kortom, we moeten hopen dat er geen zomerstorm komt en ons voorbereiden op de mogelijkheid dat we veiligheidsmaatregelen moeten nemen. Vooral de oprijlaan zullen we bij harde wind mogelijk moeten afsluiten voor het publiek.

2.5.3 Deelproject herstel kruidentuin en verbetering biodiversiteit

Onderdeel van het project Herstel historisch groen Verhildersum is het herstel van de tuin rond de borg. Daar zijn diverse buxushaagjes doodgegaan, waardoor de strakke randen van de perken met kruiden en bloemen zijn verdwenen. We hebben advies gevraagd om een oplossing te vinden. In de kruidentuin plaatsen we niet opnieuw buxus, eerder ging nieuwe buxus ook dood. De beste oplossing bestaat uit het plaatsen van randen van corten staal. We gaven al in het vorige jaarverslag aan daarvoor subsidie te zoeken. Dat is gelukt: het Dinamo fonds draagt € 15.000,- bij aan het herstel van buxus hagen waar dat kan en het plaatsen van cortenstaal randen waar dat nodig is. Bovendien planten we alle verdwenen kruiden en bloemen weer terug. De tuin van Boerderij Welgelegen nemen we hierbij ook mee. Naast het Dinamo Fonds draagt ook de Clevering Meijer Stichting een deel bij. Op onze website is het complete [plan voor Herstel historisch groen bij Verhildersum](#) te vinden. Omdat dit plan voor de kruidentuin en bloemperken deel uitmaakt van het grote plan, kunnen we de uitvoering pas ter hand nemen als ook de GRRG -Groen subsidie is toegekend. Die is echter afgewezen in de eerste ronde en moeten we opnieuw indienen.

2.6 Collectiebeheer, registratie en digitale ontsluiting

Het beheer van onze collecties textiel, landbouwwerktuigen, oude ambachten en de collectie antiek in de borg is een van onze kerntaken. Met dank aan al onze vrijwilligers gaat dit heel goed. Alleen de registratie van de collectie in de borg heeft de afgelopen jaren te weinig aandacht gekregen.

Impuls aan de collectie registratie mede dank zij voucher provincie

Er is in 2023 een enthousiaste vrijwilliger ingewerkt op het registratiesysteem Axiell. Hij neemt nu de borgcollectie voor zijn rekening.

Ook hebben we dankzij de voucher vanuit het provinciale project Versterking Innovatie Musea zowel de registratie als het beheer van de collectie verbeterd.

Bibi Bodegom, specialist collectieregistratie vanuit Erfgoedpartners heeft ons registratiesysteem doorgelicht. Worden de juiste velden in gevuld met de informatie die daar ook hoort? Wat is met name de stand van de registratie van de borgcollectie? Haar werk ging voor een deel samen met de invoering van een nieuwe versie van Axiell.

Verhildersum werkt net zoals Museum het Hoogeland met een speciaal invoerscherm dat zal verdwijnen. Het kost bij iedere update geld om maatwerk als dit te laten maken.

Bibi heeft geconstateerd dat een aantal velden beter op een andere manier gebruikt kunnen worden dan we nu doen en zal dit herstellen. Het is essentieel dat de velden op uniforme wijze worden gebruikt, zodat we beter in staat zijn in de toekomst met andere musea informatie online te delen.

Alle vrijwilligers van de registratiegroepen zijn naar een cursus / bijeenkomst geweest over de nieuwe versie van Axiell en hebben inzicht gekregen in de veranderingen die op stapel staan.

Behoud en beheer van de collectie in de borg

Yvonne Nijlunsing heeft vanuit Erfgoedpartners advies gegeven over en geholpen bij het bestrijden van de clustervliegen in de borg. Clustervliegen komen veel voor in oude panden en molens. Alles is extra goed schoongemaakt en zoveel mogelijk vliegen zijn verwijderd.

Toch vond in de zomer weer een grote uitbraak van vliegen plaats. Eigenlijk moeten alle kieren gedicht worden, zodat ze niet binnen kunnen komen, maar dat is onhaalbaar.

Voor het aanpakken van motten is een speciale museumstofzuiger aangeschaft, waarmee we de gordijnen en het vloerkleed voorzichtig kunnen stofzuigen om larven en motten te verwijderen.

2.6.1 Schenking collectie kostuums en sieraden Grunneger Daansers

Ook dit jaar kregen we weer diverse schenkingen aangeboden. We accepteren alleen stukken die een waardevolle aanvulling vormen op onze collectie.

Een bijzondere schenking moet hier wel vermeld worden: de kostuums van de Grunneger daansers met alle toebehoren zijn in november 2022 overgedragen aan Verhildersum.

De kleding is op initiatief van Tine Clevering – Meijer gemaakt. Zij begon daaraan te werken in 1958 en in 1961 zijn de eerste 7 kostuums gedragen tijdens een optreden in op Terschelling. Het ontwerp is precies gemaakt volgens de regels van de Groninger dracht voor burgers in de periode 1846-1855. Zelfs de stoffen zijn geweven op de ambachtelijke manier van toen.

Destijds was mevrouw Clevering- Meijer conservatrice van de borg en later werd ze ook beschermvrouw van De Grunneger daansers. Het is een eis van haar dat de kleding bij elkaar blijft en zij zag altijd streng toe op het gebruik ervan. De Grunneger daansers zijn nu opgeheven. Als zich een nieuwe dansgroep aandient mag deze de kleding weer gebruiken.

Kostuums Grunneger dansers overgedragen aan Verhildersum

2.6.2 Portret Gratia Susanna Clant van Scheltkema Nijenstein is terug

In 2021 is door restauratieatelier Marjan de Visser het hele jaar gewerkt aan de restauratie van het portret van Gratia Susanne Clant. Het schilderij is in mei feestelijk onthaald in de borg. De restauratie kan worden uitgevoerd dankzij subsidie van de Vereniging Rembrandt en crowdfunding, waaronder een flinke schenking van een anonieme particulier. Begin 2022 kwam er, ter dekking van de post onvoorzien die benut moest worden, ook nog een bijdrage van Rotary Club Groningen Bel Campo.

Bij de restauratie kwam de naam van de schilder aan het licht: Hendrick ten Oever. Zijn signatuur werd gevonden in de rand van het doek dat in het verleden op een kleiner raam blijkt gezet. Hoe de restauratie in zijn werk ging is nog steeds te zien op de website van Verhildersum.

Mei 2022 Gratia (replica) komt thuis en krijgt feestelijk onthaal

3 Exposities en activiteiten die herhaalbezoek stimuleren

Met jaarlijks wisselende tentoonstellingen in onze expositieruimtes in het Koetshuis en in de nieuwe schuur van de boerderij interesseren we bezoekers - van 4 tot 100 jaar, van elk ontwikkelingsniveau uit binnen en buitenland - ook voor herhaald bezoek. We tonen telkens andere stukken uit de textiel- en landbouwcollectie en vertellen verhalen vanuit het perspectief van de vroegere bewoners van het landgoed. We zoeken ook naar andere publiekstrekkingen zoals de expositie in 2018 met Ploeg kunstwerken uit particulier bezit.

Zo werken we aan een expositie over emigratie van Groningers die elders een beter leven zochten (2021). We gaan lezingen en workshops organiseren rondom de exposities.

Op landgoed Verhildersum kunnen bezoekers niet alleen de geschiedenis van Groningen beleven en ervaren hoe het was om te leven in een gezin van adel, boerenstand of landarbeider. We kijken ook naar de toekomst en naar nieuwe doelgroepen. Onze bijzondere kostuumcollectie kan een inspiratiebron zijn voor modeontwerpers en verdient dus promotie via de opleidingen. En de innovatieve kracht die blijkt uit het agrarische verleden van Groningen is er nog steeds: we tonen ook innovatieve nieuwe ontwikkelingen voor duurzame landbouw en bieden jonge boeren een podium om dat te laten zien.

Acties 2022

In 2022 organiseerden we diverse exposities, waarvan een aantal online beschikbaar blijft.

In de borg:

- Het leven van de adel in de 19^e eeuw (permanent)
- Expositie Rampjaar – 350 jaar Groningens ontzet : Kunst en cultuur op Verhildersum in 1672
- Deelname aan Bitterzoet erfgoed: Jonkers en slavernij

In de boerderij:

- Expositie Kleren, kleertjes en poppengoed
- Film over Eddy Roos, maker van de beeldentuin bij Verhildersum
- Expositie Cornelis Borgman naar Amerika in 1850
- Expositie : Uit zeeklei gebakken rondom uitgave boek over de familie Mansholt
- Expositie oude ambachten: Landaanwinning, timmerwerkplaats en stelmakerij

In het arbeidershuisje:

- Het leven van de landarbeider in de 19^e eeuw

In het koetshuis:

- Expositie Juliana een leven in poppengoed
- Expositie Trudi Skala

Verder hebben we:

- De maandelijkse Streekmarkt georganiseerd
- Zaaïen, oogsten, ploegen met paarden voor publiek
- Workshops georganiseerd rond de tentoonstellingen (zie ook cultuureducatie)
- Vleermuisexcursies georganiseerd
- Boottochten georganiseerd vanuit Visserijmuseum Zoutkamp naar Verhildersum
- Diverse culturele activiteiten georganiseerd in Ons Schathoes

3.1 Exposities in de borg

Dit jaar waren er naast de permanente inrichting extra verhalen te beleven in de borg. Verhildersum sloot daarmee aan bij twee landelijke en regionale manifestaties.

3.1.1 Het leven van de adel in de 19e eeuw

In de borg vertellen we het verhaal van de adel. Over hun hoogtijdagen in de gouden eeuw en ondergang in de 19^e eeuw waarin juist de boeren in Groningen grote rijkdom vergaarden. De borg is ingericht met meubilair uit de 19^e eeuw en ouder; immers ook de bewoners van toen bewaarden de spullen van hun voorouders.

Als of de bewoners er even niet zijn...

De vrijwilligers die de borginrichting voor hun rekening nemen, hebben dit jaar wonderen verricht door details toe te voegen uit het dagelijkse leven. Op de keukentafel ligt een breiwerk dat niet af is en het schort van de kokkin hangt achteloos over een stoel.

De theedoek hangt te drogen naast de kachel.

Bovendien zijn de zolder en de kelder ingericht tot een fraai geheel. Op de zolder staat een bed met beddengoed uit de textielcollectie. Daarbij hangt de pyjama aan een haakje en ligt het boek opengeslagen op bed, de klompjes staan er alsof ze net zijn uitgeschopt. Ga zo maar door. Er is met grote zorg voor detail en veel creativiteit een prachtige wereld geschapen.

Zo min mogelijk koorden voor betere beleving

Om het interieur en de spullen die er staan te beschermen hangen er op diverse plekken in de borg koorden, zodat mensen daarachter niet komen. In de keuken is het koord weggehaald. Eindelijk kunnen mensen nu in de keuken rondlopen en uit het raam naar buiten kijken en zich voorstellen hoe het moet zijn geweest om in deze keuken te werken.

We gaan kijken hoe we dit ook kunnen bereiken op de zolder.

In de kelder konden mensen altijd al vrij rondlopen.

De keuken met breiwerk en schort

3.1.2 Jonkers en slavernij

Hoe was Groningen betrokken bij slavernij? Welke sporen van het slavernijverleden zie je? Welke effecten zijn tot op de dag van vandaag zichtbaar in de maatschappij?

Tijdens de culturele manifestatie Bitterzoet Erfgoed stonden deze vragen centraal. Musea, erfgoedinstellingen, culturele en educatieve organisaties uit stad en provincie Groningen, hebben in 2022 aandacht besteed aan het slavernijverleden van Groningen. Verhildersum deed vanzelfsprekend ook daaraan mee, om extra bezoekers te trekken en het verhaal over de rijke borgbewoners te verdiepen.

Het lineschip 'De Verhildersum', vormt voor Verhildersum de verbinding naar het slavernijverleden. Onder de kwartierstaat in de hal van Borg Verhildersum hangt een kopie van een tekening van dit lineschip. De tekening is gemaakt door de beroemde schilder van zeegezichten Willem van de Velde de Jonge. Het origineel hangt in het National Maritime Museum te Greenwich. Ter gelegenheid van de manifestatie Bitterzoet Erfgoed is het verhaal over slavernij, dat hoort bij dit schilderij, uitgewerkt in een extra thema als onderdeel van de webapp Verhildersum To Go.

Het thema blijft daarin opgenomen, omdat het onlosmakelijk bij de borg hoort.

Het verhaal komt erop neer dat rond 1631 borgheer Lambert Tjarda van Starkenborgh (1592-1646), vader van Allard Tjarda van Starkenborgh, gekozen werd tot bewindhebber van de Kamer Stad en Lande van de West Indische Compagnie. Daarnaast was hij aandeelhouder in de Amsterdamse Kamer. Slavenhandel was onlosmakelijk verbonden met deze ondernemingen. Lambert was ook lid van de admiraliteit en zo kwam de naam van het lineschip vast van hem. Deze schepen verdedigden de internationale handelsvloot tegen Portugal en Engeland. De Verhildersum deed mee aan de Tweede Engelse Zeeoorlog van 1655 tot 1667. Het schip werd buitgemaakt door de Engelsen en is in 1667 tot zinken gebracht in de Thames om de aanval van de Nederlandse vloot bij Chatham tegen te houden in.

Dit bordje blijft in de borg bij de tekening van het schip De Verhildersum

3.1.3 350 jaar Gronings ontzet: Kunst en cultuur op Verhildersum in 1672

Nederland herdacht in 2022 het Rampjaar 1672 ondermeer met exposities in diverse musea in Groningen. Welke rol speelde de borgheer en de familie van Verhildersum in die tijd? Allard Tjarda van Starkenborgh, de bekendste en meest prominent aanwezige bewoner van de borg Verhildersum, speelde in 1672 een rol als bevelhebber bij de verdediging van Groningen.

Interessanter is nog wat we weten over kunst en cultuurbeoefening in Groningen in de Gouden Eeuw en waarvoor Verhildersum veel biedt. Recent onderzoek, uitgevoerd door Redmer Alma, heeft over de relatie tussen de familie Tjarda van Starkenborgh en verschillende andere schilders en kunstenaars nieuwe gegevens opgeleverd en er zijn nieuwe werken ontdekt. Zo is de verrassende levensloop van de schilder van het monumentale gezinsportret op Verhildersum, Martinus van Grevenbroeck, aan het licht gebracht en is een portret van Allard gemaakt door Jan Jans de Stomme ontdekt. Verhildersum is daarom de uitgelezen plek om de Groninger cultuurbeoefening rond 1672 en de rol van de klassieke Oudheid te tonen. Voor deze tentoonstelling gebruikten we bruiklenen van de Groninger Archieven, waaronder een huwelijksgedicht gemaakt voor het huwelijk van Anna Maria Tjarda van Starkenborgh (1624). Zij trouwde met Iohannis Huninga uit Oostwoldt. De schrijver is Ioannis Sassi, 1624.

De tentoonstelling is intussen gesloten, maar ook dit verhaal houden we beschikbaar voor het publiek via het item 'Kunst en Cultuur op Verhildersum in 1672', in de web-app Verhildersum To Go!⁴ In het afgelopen jaar hebben we dus op diverse terreinen een blijvende verdieping aangebracht in het verhaal van het leven van de adel op Verhildersum.

Jochem Abbes gaf in het kader van deze tentoonstelling een serie van 3 lezingen over Groningens Ontzet in de Boerderij van Verhildersum. Zie 3.4.18 Lezingen serie over Groningens Ontzet en rampjaar 1672.

Bordje in de borg bij het familieportret dat verwijst naar het verhaal Kunst en cultuur in 1672

⁴ Dit onderdeel in Verhildersum To Go! is mogelijk gemaakt door de Ridderschap van Groningen.

3.2 Exposities in de boerderij

In de boerderij vertellen we het verhaal van het leven van de rijke boer in de 19e eeuw. En we tonen altijd delen uit de collecties landbouwwerktuigen, oude ambachten en uit de textielcollectie met Groninger mode en dracht.

3.2.1 Kleren, kleertjes en poppengoed

We openen het seizoen met diverse exposities in de Museumboerderij en in de borg.

De grootste tentoonstelling in de museumboerderij was Kleren, kleertjes en poppengoed, geïnspireerd op de expositie Juliana een leven in poppen, die in mei open ging.

Onze inzet was met een spraakmakende wisselexpositie als die over prinses Juliana, extra publiek te trekken dat dan ook de expositie van onze eigen bijzondere collectie bezoekt.

De dames van de textielcommissie verdienen een groot compliment voor de prachtige opstellingen die zij ieder jaar weer weten te maken.

Dit jaar kwamen bijna alle poppen en poppenkleertjes uit de kast. De oudste pop stamt uit de periode 1800, de jongste is van rond 1920.

Er werden naast prachtige damesmode – waaronder een schenking van de Fraeylemaborg - ook oorijzers, sieraden en andere accessoires getoond.

Dankzij een donatie van een anoniem fonds kunnen we sinds 2021 nu en in de komende jaren de textielexpositie laten fotograferen en online voortzetten.

[Start de online expositie Kleren, kleertjes poppengoed](#)

3.2.2 Film over Eddy Roos

In de museumboerderij was de hele centrale cirkel en een kabinet gewijd aan Eddy Roos, de kunstenaar die in oktober het beeld Ether toevoegde aan de beeldentuin van Verhildersum waaraan hij al 40 jaar werkt. In het kader daarvan en de fondsenwerving van het laatste beeld Vuur waarmee hij de beeldentuin wil afmaken heeft hij een film van zijn werkzaamheden laten maken die het hele seizoen is vertoond.

Deel van een schets van Eddy Roos

3.2.3 Cornelis Borgman naar Amerika 1850

Eén van de drie kabinetten in de Museumboerderij van Verhildersum is ingericht rond twee 19e eeuwse portretten uit de familie Borgman die in 2021 zijn toegevoegd aan de collectie Verhildersum. Greet Bierema, nazaat van Borgman, schonk deze. Op de portretten zien we Hendrik Klaassen Borgman en zijn vrouw Marthjen Mulder met twee van hun kinderen. Bovendien ontving Verhildersum van haar het reisverslag van Cornelis Borgman en een stoel uit de familie.

Cornelis Borgman, is de man die in de 19e eeuw op de boerderij van Verhildersum woonde. Hij belichaamt bij Verhildersum het leven van de boer in de 19e eeuw. Borgman bracht de eerste Arendploeg naar Groningen vanuit Amerika. Deze ploeg leverde een innovatieve revolutie in de landbouw op en bracht rijkdom voor de boeren langs de Groninger Waddenkust. De Arendploeg is een van de belangrijkste stukken in de collectie 19e eeuwse landbouwwerktuigen van Verhildersum; een sleutelstuk om te kunnen vertellen over de rijkdom van de Groninger boeren die in de 18e eeuw de landadel voorbij streefden.

Cornelis Borgman werd in 1822 geboren op boerderij Oud-Bokum, ten noorden van Kloosterburen. Een statige boerderij op de vette klei van de Groninger Waddenkust. Cornelis is de neef van Hendrik Klaassens Borgman die, nadat hij deel uitmaakte van het leger van Napoleon, 'maire en later de eerste burgemeester van Kloosterburen was. Het verhaal over Cornelis Borgman schetst de enorme drang die deze boer had om optimale opbrengsten van zijn gronden te realiseren. Cornelis Borgman ging naar Amerika om zijn oom Klaas Beukema te bezoeken die al in 1835 met zijn gezin naar de VS emigreerde. Door zijn reisverslag dat wij ontvingen, weten we nu hoe de reis verliep en wat Cornelis beleefde. Zo krijgt het verhaal van de komst van de Arendploeg naar Groningen een nieuwe dimensie.

Permanente expositie met link naar 6 fietstochten

Het kabinet blijft de komende jaren bestaan, omdat het zo'n essentieel verhaal vertelt. Ook is in Verhildersum To Go! de route te zien die Cornelis aflegde, met citaten uit zijn reisverslag. Een van de fietstochten die Verhildersum de afgelopen jaren ontwikkelde binnen het Waddenfondsproject: "Vette klei maakt rijke boeren", leidt langs de boerderij waar Borgman werd geboren en door het land waar nog altijd de rijkdom van de boeren en hun invloed op het land te zien is. Dat maakt dat Verhildersum aan bezoekers een complete beleving biedt en draagt eraan bij dat toeristen zo lang mogelijk in het gebied blijven en het verhaal van Groningen leren kennen.

[Volg Cornelis Borgman op zijn reis](#)

3.2.4 Uit zeeklei gebakken

Het andere kabinet in de boerderij was gevuld met een expositie over de familie Mansholt, met beelden en attributen uit het persoonlijk archief. Zoals het bruidskleed van Hilje Zijlma-Hopma uit 1823 en haar beugeltas met zilveren handvat uit 1815. Ook te zien het doopmutsje van Stephan Louwes uit 1824 en prijzen die Derk Roelfs Mansholt won met zijn landbouwproducten, boeken die hij schreef, en veel unieke foto's. De tentoonstelling vond plaats in de aanloop naar de presentatie van het boek 'Uit zeeklei gebakken', dat in september 2022 wordt gepresenteerd in de museumboerderij van het landgoed Verhildersum. Het boek blijkt een bestseller en omdat het boek net aan het einde van het seizoen werd gepresenteerd houden we de expositie ook komend jaar nog.

Samen met de kabinetexpositie over de reis van Cornelis Borgman naar Amerika biedt Verhildersum zo een prachtig beeld van het rijke boeren leven in de 19e eeuw. De geschiedenis van deze beide invloedrijke boeren families verbeeldt precies het verhaal dat Verhildersum vertelt over de opkomst van de boeren in de 19^e eeuw. Het zijn de ultieme verhalen die we wensen te vertellen.

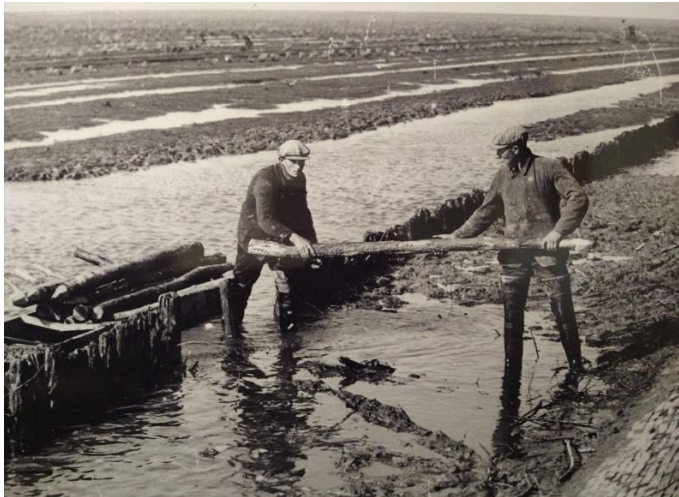
Kinderen Mansholt, boerderij Torum, 1907.

3.2.5 Exposities oude ambachten en oogst uit de 19^e eeuw

Verhildersum bezit naast de textielcollectie ook een uitgebreide collectie landbouwwerktuigen en gereedschap van oude ambachten uit de 19^e eeuw.

In de boerderij van Verhildersum is altijd een deel te zien van de uitgebreide collectie landbouwwerktuigen en oude ambachten uit de 19^e eeuw. In de schuur van de museumboerderij tonen we hoe in de 19^e eeuw de oogst werd gedaan. Er staan allerlei werktuigen die gebruikt werden bij de oogst, met filmpjes van landarbeiders in actie.

In de grote museumzaal waren werktuigen te zien die werden gebruikt in de stelmakerij: de werkplaats waar wagenwielen werden gemaakt en gerepareerd. Tegen de wand stond een opstelling over houtbewerking. En er was een expositie van materialen die gebruikt werden bij de landaanwinning.

Landaanwinning was zwaar werk voor de arbeiders

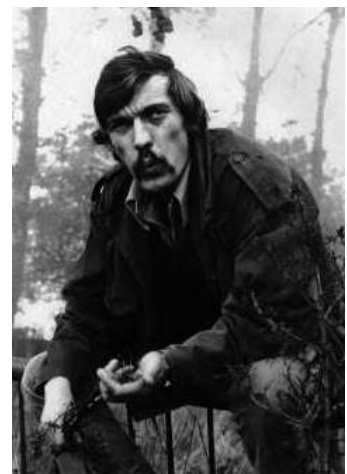
Aandacht voor moderne landbouw?

De mogelijkheden van het tonen van ontwikkelingen in de moderne landbouw blijken beperkt. We hoopten dat leveranciers van landbouwmachines bij ons zouden willen exposeren, maar die machines en simulators zijn zo duur en bijzonder dat ze die alleen in hun eigen bedrijf tonen. Er is wel een kans dat we tijdens toekomstige oogstfeesten in augustus enkele dagen een moderne landbouw machine mogen tonen naast de historische versies die we zelf hebben of inhuren.

3.2.6 Verhildersum blijft verbonden aan Ede Staal

De pop-up expositie over Ede Staal die in 2021 spontaan is gemaakt naar aanleiding van de marathonuitzending van RTV Noord vanuit de boerderij is blijven bestaan. Dit in de aanloop naar een grote expositie over Ede Staal die start in 2023. Daarmee wil Verhildersum permanent een 'Ede Staal belevingscentrum' worden.

Ede Staal groeide op in Leens en bracht in zijn jeugd veel tijd door op Verhildersum. Dat is de link die we hebben met deze bekende zanger van Groningse liederen. We hebben al een Ede Staal pad met zijn gedichten. Rondom de piano van Ede is een foto expositie. Ook is er een thema toegevoegd aan de web-app Verhildersum To Go: 'Ode aan Ede'.

2.1 Arbeidershuisje: het leven van de landarbeider

Het leven van de landarbeider en zijn gezin stond in schril contrast met dat van de rijke boer op de boerderij en van de adel in de borg. Het is uniek dat we op Verhildersum alle drie soorten panden op het landgoed hebben, zodat de bezoeker van de ene sfeer in de andere komt en zich het leven van toen kan voorstellen.

Ook het arbeidershuisje is met veel liefde en oog voor detail ingericht door de vrijwilligers. Hulde!

Het arbeidershuisje

3.3 Exposities in het koetshuis

3.3.1 Juliana, een leven in poppen

De tentoonstelling 'Juliana, een leven in poppen' vond plaats in het Koetshuis van mei tot september. Deze tentoonstelling is ontwikkeld binnen een samenwerkingsverband van 4 musea:

- Veluws Museum Hagedoorns Plaatse
- Museum Manufaktur der Träume, Annaberg Buchholz
- Hessisches Puppen- Spielzeugmuseum Hanau
- Museum Landgoed Verhildersum Leens

Museum Hagedoorns Plaatse heeft ervoor gezorgd dat een tentoonstelling die zij ooit hadden kon gaan reizen. Ze hebben de contacten met het Koninklijk Huis archief hiervoor benut. De tentoonstelling begon in Duitsland bij 2 musea en eindigde in Verhildersum. Verhildersum zou het enige Nederlandse museum zijn waar de expositie te zien was. Maar de organisatie heeft alsnog bedacht dat wel een tweede expositie in Nederland mogelijk was na Verhildersum. De link met de collectie textiel van Verhildersum was voor Verhildersum de reden om deze expositie in huis te halen. We hoopten hiermee extra publiek te trekken dat zo ook onze collectie zou zien in de Boerderij via de expositie Kleren kleertjes en poppengoed. Maar de zomer bracht minder publiek dan vorig jaar. Al was er extra publiciteit via onze eigen landelijk radiocampagne en free publicity via blogs en magazines die berichten over het Koningshuis publiceren. De Koningshuis liefhebbers kwamen overigens wel uit het hele land. Ook de opening die werd verricht door TV -personality Justine Marcella leverde extra PR op.

Expositie Koetshuis mei tot september

3.3.2 Trudi Skàla

In het Koetshuis van Verhildersum was de expositie met kunstwerken gemaakt door Trudi Skàla te zien. Begin 2021 ontving Verhildersum als bijzondere schenking een groot aantal textielschilderijen van de toen pas overleden Groningse kunstenares. Haar werken passen goed bij de textielcollectie van Verhildersum.

Schilderen met de naaimachine

Trudi schilderde de Groninger Waddenkust namelijk met de naaimachine, veelal in zig-zag-steek. Zij hield van het noordelijke landschap. Het was een inspiratiebron voor haar werk. De expositie is sinds het najaar van 2022 te zien en blijft ook in het begin van het seizoen 2023 open vanwege de lovende reacties: "ongelooflijk mooi", "verbazingwekkend", "hoe is het mogelijk...".

Schilderij Trudi Skàla

Meters groot macramé werk van sisal

3.4 Overige activiteiten om bezoekers te trekken

We organiseerden naast de exposities nog veel meer activiteiten om extra bezoekers te trekken naar het museum en het landgoed.

3.4.1 Opening seizoen met paaseieren zoeken

Na twee jaar te zijn weggeweest door Corona vond nu het Paaseieren zoeken weer plaats op tweede paasdag. Wat een feest. Wel 600 mensen overstroomden de tuin en al strooiden we wel 15 kg. chocolade paaseitjes, sommige kinderen visten achter het net. Gelukkig waren er deze keer meerdere prijzen te winnen. Er lagen 14 gekleurde eieren die een prijs opleverden, terwijl vroeger alleen degene die het gouden of zilveren ei vond de gelukkige was.

Tweede paasdag: paaseieren zoeken

3.4.2 Streekmarkt Verhildersum

Na Corona kon in 2022 de Streekmarkt weer plaatsvinden vanaf maart t/m november met in december een kerstmarkt. De Streekmarkt bij Verhildersum is een begrip en vindt sinds een aantal jaren plaats voor de borg in plaats van bij de boerderij. Een mooier decor voor de markt is niet denkbaar. Toch kunnen we wel meer standhouders gebruiken, zodat het aanbod nog gevarieerder wordt en er door het gevarieerde aanbod nog meer bezoekers komen. Nu zijn dat er zo'n 300 tot 500 per keer.

Streekmarkt, elke derde zaterdag van de maand vanaf maart

3.4.3 Oogsten en ploegen

Het oogsten en zichten van graan– opbinden – en het ploegen vond ook dit jaar weer plaats onder het toeziend oog van publiek. In augustus ging het graan eraf en tijdens de Streekmarkt kwam de historische dorsmachine uit Baflo erbij voor het dorsen van het graan.

Dit jaar zijn er voor het eerst erwten gepoot. Die werden wat later geoogst en toen gedroogd op het land. Ze zijn heerlijk voor erwtensoep. Dus verkochten we de erwten in de winkel met een recept erbij voor die soep.

Voor het eerst erwten van Verhildersum

3.4.4 Lakenvelders en Groninger Blaarkoppen sieren het land

Wat verhildersum zo'n authentiek landgoed maakt is ook de aanwezigheid van onze historische koeienrassen. De Lakenvelders grazen met hun kalfjes op de wierde bij het dorp en de Groninger Blaarkoppen lopen in de buurt van de boerderij. Een prachtig gezicht, ze zijn nu veel zichtbaarder en iedereen geniet daarvan.

Sinds de koeien ieder een eigen weide hebben loopt er ook per ras een stier bij, zodat er alleen raszuivere kalfjes geboren worden. Dat we deze koeien kunnen houden is mogelijk door de onvermoeibare inzet van Ronald de Vries en Eddy van Wijk. De winterstalling van de koeien wordt verzorgd door de familie Kleefman in Houwerzijl.

Verkoop kalfsvlees

Eind oktober worden de kalfjes geslacht die we niet kunnen houden.

We herdenken hierbij Ina Kotter die dit jaar is overleden en zijn dankbaar voor de vele jaren dat zij deel uitmaakte van ons team rondom de veehouderij. Ina vormde met Henny Verboom het vaste duo voor de vleesverkoop. Gelukkig kon Janna Smid Henny deze keer helpen bij de verdeling van het vlees over de vele afnemers. Je kunt namelijk een heel, een half of een kwart kalf kopen en de verdeling vergt het nodige rekenwerk en afstemming met alle klanten.

Voor het eerst een stier geslacht

Het lukte dit jaar niet om een Blaarkop stier te lenen, daarom kochten we er eentje van het Groninger Landschap. Na bewezen diensten is het dier in de pan verdwenen bij 21 afnemers van een vleespakket van 10 kg.

Alles met elkaar draagt de verkoop van vlees eraan bij dat de kosten en baten voor het houden van de koeien en daarmee het in stand houden van deze speciale rassen een vrijwel neutraal resultaat opleveren. Dank aan allen!

3.4.5 Vleermuisexcursie altijd een succes

In augustus vond de jaarlijkse vleermuisexcursie plaats. Leden van de Vleermuiswerkgroep Groningen verzorgen deze. De excursie begint met de vertoning van onze film over de vleermuizen die in en bij de borg wonen. Aansluitend gaan de deelnemers op pad om met detectoren in de hand vleermuizen te spotten op het borgterrein. De excursie is met zo'n 30-40 deelnemers altijd uitverkocht.

3.4.6 Boottocht van Visserijmuseum Zoutkamp naar Verhildersum

Enkele zaterdagdagen per jaar verzorgen de vrijwilligers van het Visserijmuseum Zoutkamp een boottocht per sloep naar Verhildersum. Meestal tijdens de Streekmarkt. Het bezoek van de boot is echt een feestje.

Met de boot vanuit Zoutkamp naar Verhildersum

3.4.7 Lezing van poppendokter Stineth Luth

Op 2 juni kwam poppendokter Stineth Luth vertellen over poppen. Over de ontstaansgeschiedenis van poppen, materialen en over poppen van Oranje. Stineth restaureert ook waardevolle poppen. Daarover gaf ze uitleg. En ze toonde enkele poppen uit haar eigen verzameling. Ze trok veel belangstelling.

Pop van poppendokter Stineth Luth

3.4.8 Workshop Levende beelden

Op 15 juli hadden we wel een heel bijzondere workshop: zelf levend beeld zijn.

De deelnemers droegen de kostuums gemaakt door de vrijwilligers van het Kostuumatelier. (zie 11.2.1 Twee nieuwe vrijwilligers groepen gestart.)

Ze leerden zich schminken en oefenden een kleine act die helemaal afgestemd is op het 19de-eeuwse borgleven. Daarna traden ze op voor de borgbezoekers. Deze bijzondere dag leverde ons ook aandacht op bij [RTV Noord die er verslag van deed](#). Deze actie is voor herhaling vatbaar. Enkele van onze vrijwilligers deden ook mee en weten nu hoe het moet, zodat ze het anderen kunnen leren.

Beeld van een 19e-eeuwse dame; onze stralende vrijwilligster Ingrid Sluman

3.4.9 Jeu de boules baan voor de borg

Sinds deze zomer kunnen gasten van Café Restaurant Ons Schathoes gratis jeu de boules ballen lenen en een potje 'jeu de boules', oftewel Pétanque spelen op het voorterrein van de borg. Op zaterdag 24 augustus kwam een afvaardiging van 'Pétanque-club Près le but' uit het Stadspark in Groningen om de baan te testen. Hij werd goedgekeurd en daarmee kunnen we nu zelfs een toernooi organiseren.

Jeu de boules bij Verhildersum

3.4.10 Speurtocht: De Schat van Van Starkenborgh

In samenwerking met Waddenfun heeft Verhildersum een arrangement ontwikkeld voor gezinnen met kinderen en schoolklassen: De Schat van Van Starkenborgh⁵.

Dit jaar maakten enkele gezinnen er gebruik van. Het is er nog niet van gekomen om iets te regelen zodat fietsen of kano's klaar staan in het hoogseizoen. We denken dat dit het doen van de speurtocht aantrekkelijker maakt, omdat dit vervoer dan niet vooraf gereserveerd hoeft te worden. De tocht zelf is echt heel leuk.

3.4.11 Monumentendag, open tuinen estafette, rondleidingen

Vanzelfsprekend deed Verhildersum mee aan landelijke activiteiten zoals de Open Monumentendagen en de Open tuinen estafette. Tijdens de monumentendagen droegen de borgsuppoosten 19^e - eeuwse kleding. Ook bieden we op zulke dagen gratis rondleidingen aan.

Vrijwilliger in 19^e - eeuwse kostuum

3.4.12 Openingsfeest dierenweide

In de zomervakantie vond de officiële opening van de speelweide plaats, tijdens de Huttenbouw week. De 100 kinderen die daaraan meededen, openden samen de speelweide met een estafette. Daarna was er ranja en een ijsje voor iedereen.

Startschot estafette ter gelegenheid van de opening van de speelweide

⁵ Vooruit Naar het Verleden wordt gefinancierd door: Waddenfonds, HS Kammingafonds, Prins Bernhard Cultuurfonds, Loket Leefbaarheid, VSB Fonds en Provincie Groningen.

3.4.13 Oldtimers bij Verhildersum

De Stichting Drieborgentocht Slochteren deed op 4 september met zo'n 150 oldtimers Verhildersum aan om daar te lunchen. Intussen konden de bezoekers genieten van de prachtige automobielen.

4 september 150 deelnemers oldtimer rally

3.4.14 TKP Fietstocht met 600 deelnemers

Op zaterdag 11 september ontvingen we zo'n 600 fietsers die meededen aan de TKP fietstocht bij de boerderij. De koffie en appeltaart gingen er goed in.

6 september ontvingen we 600 fietsers van de TKP tocht.

3.4.15 Oktobermaand kindermaand: Poppentheater

Vanwege de tentoonstelling met de poppen van Prinses Juliana hadden we dit jaar nog meer te doen rond dit thema. Speciaal voor de kinderen was er het poppentheater 'Prinses op de erwt', waarbij kinderen zelf hun pop maakten en meespeelden.

Feest voor de kinderen met Prinses op de erwt in het museumcafé van de boerderij

3.4.16 Bezoek van de familie Van Starckenborgh uit VS

Een niet gepland hoogtepunt dat bovendien mooie free publicity opleverde en een donatie was het bezoek van Barthold Tjarda van Starkenburg met echtgenoot, kinderen en familie vanuit de VS.

Barthold is een nazaat van Edzard en hij keek dan ook goed naar het familieportret om te zien of er nog gelijkenis is te bespeuren.

Links: Barthold Tjarda van Starckenborgh, met rechts echtgenoot Adam Bloomfield en hun kinderen

Onverwacht bezoek

3.4.17 Concert Oleg Lysenko voor Oekraïeners

Op 26 juni vond bij Verhildersum een concert plaats speciaal voor gevluchte Oekraïense gasten. Het concert werd aangeboden door Anneke Sijpkens en Rotaryclub Uithuizen- Het Hogeland. Het was een feest voor alle aanwezigen die ook gratis de borg mochten bezoeken.

Oleg Lysenko gaf een concert

3.4.18 Lezingen serie over Groningens Ontzet en rampjaar 1672

Naar aanleiding van 350 jaar 'Gronings Ontzet', verzorgde historicus Jochem Abbes op de dinsdagavonden 6, 13 en 20 september 2022 een lezingenserie over de gebeurtenissen rond het Rampjaar 1672. De lezingen vonden plaats in de Boerderij van Verhildersum. Op drie avonden ging Abbes dieper in op de achtergrond van deze buitengewoon boeiende periode uit de vaderlandse geschiedenis. De serie was als volgt ingedeeld: 1. Het voorspel (1648-1670), 2. De aanval (1670-1674) en 3. Het naspel (1674-1713). Er waren vele geïnteresseerde toehoorders, waarmee deze actie een succes was.

Lezingenserie over rampjaar 1672 in september verzorgd door Jochem Abbes

3.4.19 Presentatie boek Uit Zeeklei gebakken

Op 17 september was een groep van zo'n 75 personen te gast in de boerderij bij de overhandiging van het eerste boek 'Uit zeeklei gebakken', over de familie Mansholt. Het boek werd geschreven door Peter en Thijs Voerman. Burgemeester Henk-Jan Bolding nam het eerste boek in ontvangst. De gasten bezochten natuurlijk ook de gelijknamige expositie.

17 september uitreiking eerste boek

3.4.20 Lezing Spitsbergen

Op 29 november verzorgde Jan de Groot uit Sauwerd een openbare lezing over zijn reizen naar Spitsbergen. De lezing werd georganiseerd door de Vereniging Historische Kring De Marne in museumboerderij Welgelegen. In 2021 ging de lezing niet door vanwege Corona, maar nu was de zaal goed gevuld.

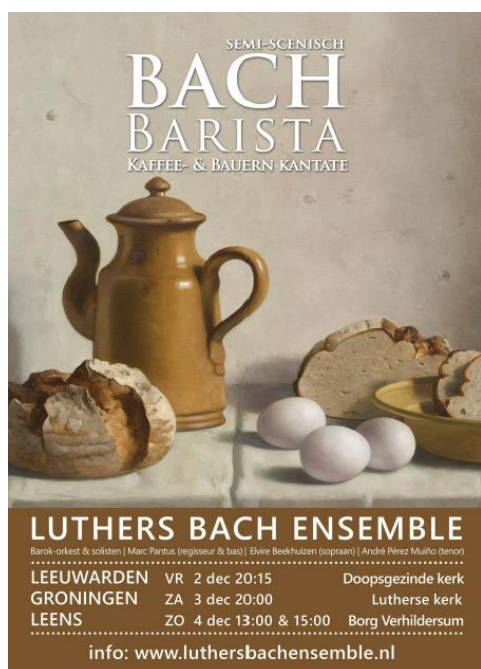

Spitsbergen, Jan de Groot.

3.4.21 Culturele activiteiten in Ons Schathoes

In Ons Schathoes was er in november en december elk weekend een activiteit, waaronder ook culturele activiteiten zoals:

- Ingeborg Nienhuis met Groningse polderverhalen
- Jaap Nienhuis met een Groningse pub quiz
- 4 december Optreden Luthers Bach ensemble met Kaffee Kantate
- Workshop kerststukjes maken
- Verder nog een wijnproeverij, een bierproeverij en bingo.

Luthers Bach Ensemble trad op in Ons Schathoes

3.5 Activiteiten die vanwege Corona niet zijn doorgaan

De historische dagen – om te dopen tot historisch festival - kosten €20.000,- euro, tot nu toe gedekt uit entree. Maar ook dit jaar vonden we het risico dat Corona roet in het eten zou gooien te groot. We hebben minimaal 3000 - 4000 bezoekers nodig. Ook speelde bij het nemen van dit besluit mee dat de organisatie van zo'n groot evenement veel van de medewerkers vraagt en dit jaar hebben we gebruikt om de organisatiestructuur en functieinvulling van het team eerst beter op orde te brengen.

4 Jongeren en cultuureducatie

Om ook jongeren te boeien willen we meer doen met interactieve middelen, zoals simulators van moderne landbouwwerktuigen en laten zien en ervaren hoe bijvoorbeeld drones worden ingezet in de landbouw. Millennials met jonge kinderen genieten als de kinderen zich vermaken. We bieden al een digitaal ondersteunde ontdekkingstocht door de borg en over het landgoed voor kinderen in de leeftijd van 6 tot 12 jaar. En we hebben samen met Waddenfun een wandeltocht over de landerijen en langs wierden ontwikkeld die geschikt is voor alle leeftijden, zakelijke groepen en families. De dierenweide met natuurbelevingsgebied is voor mensen met kinderen een laagdrempelige opstap naar het museumlandgoed. We promoten ons aanbod voor cultuureducatie sterker onder basisscholen, door samen te werken met organisaties zoals Erfgoedpartners en K&C en we zetten onze samenwerking met middelbaar en hoger onderwijs voort.

Acties gepland in 2022

- We leggen contact met MBO onderwijs in de regio en met VRIJDAG voor ontwikkeling van een voor jongeren aansprekend aanbod rondom de tentoonstellingen.
- De ontdekkingsroute 'De schat van Van Starckenborgh' promoten we onder basisscholen in de regio. Net als de rondleiding door 'onze keukenmeid Marie'. Beide zijn geschikt voor klassen.
- De schatzoektocht is ook geschikt voor families. Dus zetten we hier extra promotie op via Google ads met als zoekwoorden verjaardagsfeest, kinderfeest en kinderactiviteit.
- Met de aanleg van de dierenweide en de ontdekkingsroute over het landgoed verwachten we ook een slag te maken waarmee het landgoed veel aantrekkelijker wordt voor gezinnen met kinderen.
- De app Verhildersum To Go! is ook voor jongeren interessant.
- We stoppen met de tablets met het Verhildersum mysterie. De app duurt voor sommige kinderen te lang. Bovendien hebben we nu leuke kinderopdrachten als onderdeel van Verhildersum To Go!

4.1.1 Resultaat cultuureducatie 2022

Cultuureducatie goed van de grond krijgen blijkt lastig.

Natuurlijk hebben we onze arrangementen De Schat van Van Starckenborgh en de rondleidingen door de dienstmeid Marie aan groep 3. De rondleiding door Marie is afgelopen jaar twee keer geboekt. We hebben ook weer, gekleed in kostuums, kinderen van groep 1 van de Nautilus school uit Zuidhorn ontvangen. Deze school is erg enthousiast over het bezoek aan Verhildersum en komt nu jaarlijks terug.

Ook is onderzocht of we kunnen meedoen aan het CJP MBO Card pilot project. Scholen krijgen hiermee een klassikaal budget en jongeren kunnen ook gebruik maken van een individuele voucher in het geval de school niets organiseert.

Om hieraan mee te doen moeten we een speciaal programma voor het MBO ontwikkelen. Dat is er nu nog niet. We kijken of we dit komend jaar kunnen ontwikkelen, de prioriteiten lagen dit jaar elders.

Groninger taal voor kinderen

We hebben wel iets anders in gang gezet in 2022. Fré Schreiber, kenner van de Groninger taal en gepensioneerd onderwijzer, ontwikkelt een boekje voor basisschool leerlingen bij de

permanente expositie over Ede Staal die start in 2023. Daarmee willen we een grote groep kinderen bereiken. De teksten van de liedjes van Ede vormen het uitgangspunt om de Groninger taal te leren. In combinatie met een bezoek aan de expositie – waarin een interactief taalspel is opgenomen geschikt voor alle leeftijden - kan dit een erg leuke activiteit voor het basisonderwijs zijn die we zeker gaan promoten in 2023. Het liefst doen we dat samen met het Centrum voor Groninger Taal en Cultuur (CGTC) waarmee het contact al is gelegd.

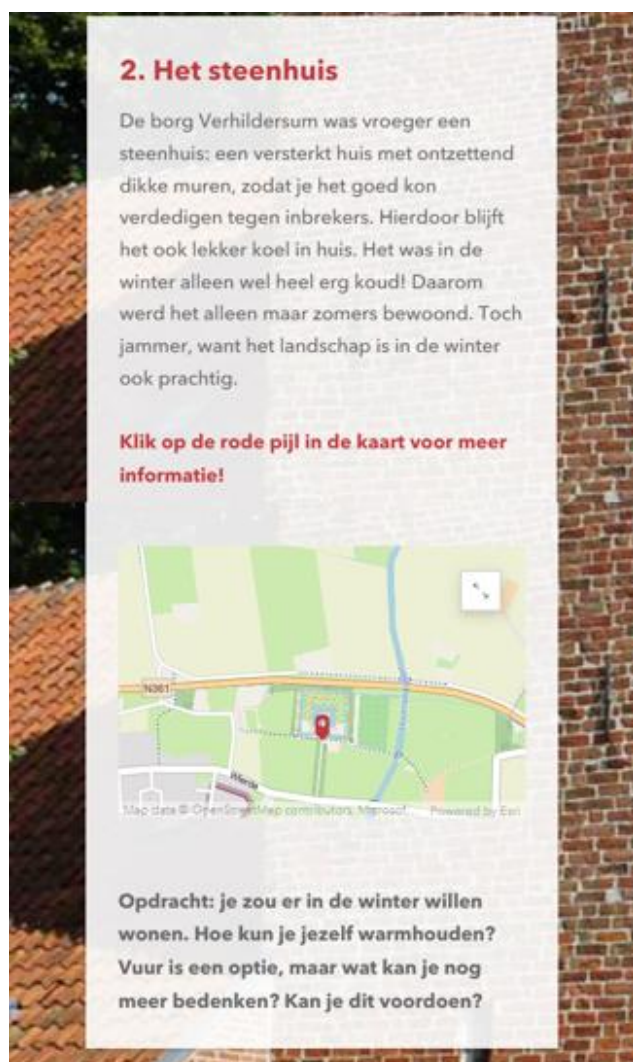
Het verhaal van de adel, de boer en de arbeider

De belevingsroute die over het landgoed loopt bevat bij ieder onderdeel een opdracht voor kinderen. Zo leren kinderen spelenderwijs over de geschiedenis van het gebied, de borgen, de wierden en het leven op het platteland.

Speelweide met natuurbeleeftuin

De dierenweide met natuurbeleeftuin en speeltuin is afgemaakt in 2022.

Hier leren kinderen spelenderwijs een en ander over de natuur. Bovendien verwijst het speelschip Verhildersum naar het lineschip van Verhildersum dat ten onder ging in de handelsoorlog met Engeland in 1676. Zie ook 1.2.1 Natuurbeleeftuin.

Opdracht voor kids in verhildersum To Go!

5 Toegankelijkheid verder verbeteren

De fysieke toegankelijkheid is in 2019-2020 sterk verbeterd door de paden te verbreden, bruggen te vervangen en golfkarretjes te laten rijden voor bezoekers die slecht ter been zijn. In de periode 2021-2028 willen we de parkeerplaats vergroten en beter toegankelijk maken via een andere route dan de eeuwenoude oprijlaan. Aan de trappen in de borg kunnen we vanwege de museale staat geen aanpassing doen. Om alle mensen toch te laten kijken, ook op zolder en in de kelder, willen we een digitale tour ontwikkelen. De film is ook geschikt voor een online tour in je eigen luie stoel. Voor dit soort projecten werven we fondsen op projectniveau.

Acties gepand in 2022

In 2022 plukken we de vruchten van de nieuwe app Verhildersum To Go!

- Binnen de app Verhildersum To Go! hebben we in 2021 ook filmpjes opgenomen over de kelder en de zolder van de borg. Daarmee kunnen mensen die niet kunnen traplopen toch overal in de borg kijken. Zelfs vanuit huis. De app maakt de borg en het landgoed niet alleen beter beleefbaar voor bezoekers, de app maakt de borg toegankelijk voor iedereen. Zelfs voor mensen die niet (kunnen of willen) komen.
- Voor mensen die slecht zien bevat de app podcasts per onderwerp: de hele tekst van de app wordt voorgelezen.
- Zowel de leesbare tekst als de podcasts binnen de app Verhildersum To Go! zijn ook in Duits en Engels beschikbaar. De toegankelijkheid voor internationale gasten in daarmee sterk verbeterd: net zo goed als voor Nederlandse gasten.
- Onze kijkbegeleidingen bij exposities zijn ook altijd in Duits en Engels beschikbaar.
- Uitbreiding van de parkeerruimte bij de borg en betere bereikbaarheid daarvan is niet opportuun op dit moment. We nemen dit op in de begroting van het complete verbeterplan voor Verhildersum.

Wat hebben we gedaan?

- Betonblokken verwijderd van de parkeerplaats bij de borg en de oprijlaan
- Plan gemaakt voor groot onderhoud groen waarvan een idee voor nieuwe toegangsweg naar en vergroting van de parkeerplaats bij de borg deel uitmaakt.
- De digitale tour via Verhildersum To Go! in de borg werkt goed en wordt uitgebreid, telkens als zich nieuwe onderwerpen aandienen.
- Het Chinese deel van de website heeft een Chinees menu gekregen.
- Alle kijkbegeleidingen zijn vertaald in Duits en Engels en Verhildersum To Go! bevat voor het deel in de borg ook een Franse vertaling

5.1 Betonblokken parkeerplaats en oprijlaan verwijderd

De oprijlaan naar de borg is jaren geleden voor zien van zogenaamde betonbroodjes om de snelheid van de auto's te beperken. Op de parkeerplaats werden de vakken gemarkeerd door dezelfde broodjes.

Voor fietsers en wandelaars bleken ze echter gevaarlijk en er ontstond regelmatig schade aan auto's doordat de schokbrekers het niet hielden of de onderkant van de auto beschadigd raakte. Dat leverde verhildersum een aantal schadeclaims op.

Bovendien ontstonden naast de broodjes nare kuilen die lastig te vereffenen waren.

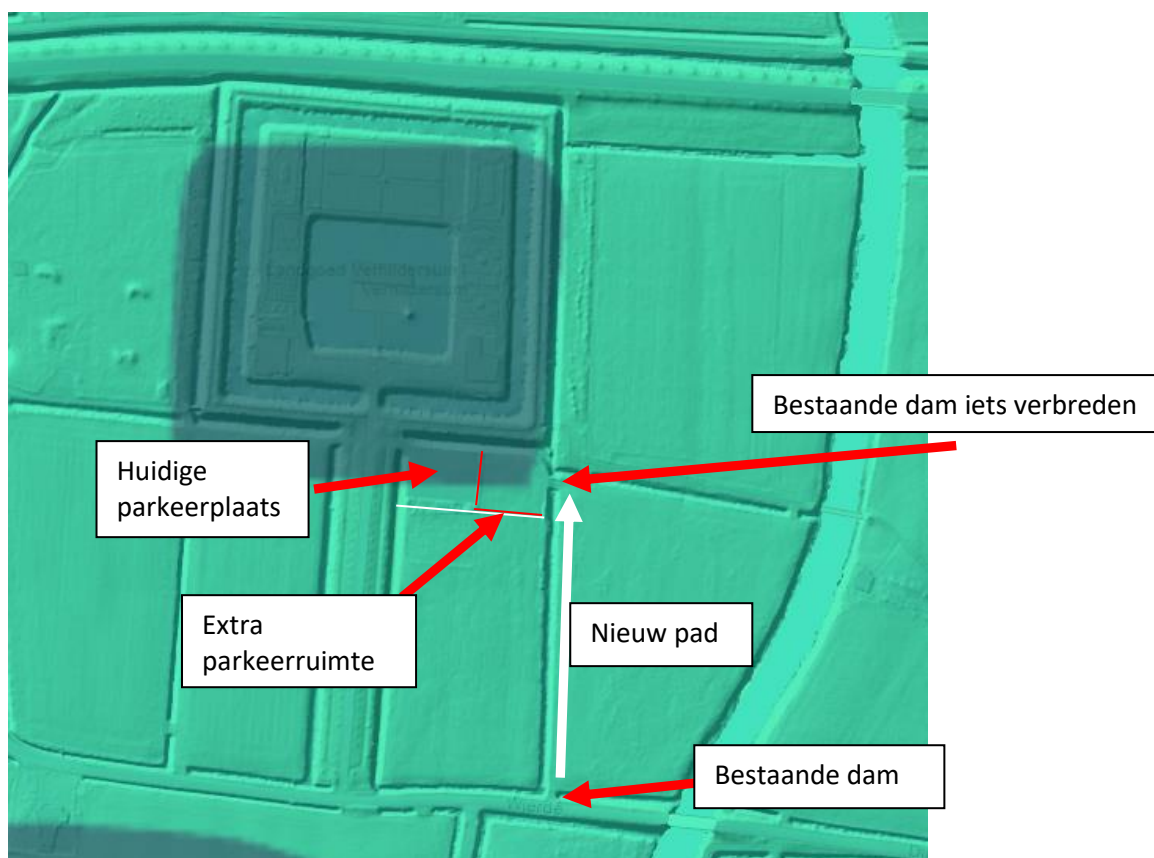
We hebben in het voorjaar een einde gemaakt aan de toestand door de betonbroodjes overal te verwijderen. Vervolgens zijn de terreinen glad getrokken en gaten gevuld.

5.2 Plan voor betere toegang en vergroten parkeerplaats Borg

Onderdeel van het project Herstel historisch groen Verhildersum – beschreven in paragraaf 2.5.2 – is ook het aanleggen van een nieuwe route naar de parkeerplaats bij de borg. We dachten bij het schrijven van het jaarplan 2022 dat dit nog niet opportuun was, maar de noodzaak kwam naar voren door de gesprekken met groenexperts over de manier waarop we de bomen aan de oprijlaan nog kunnen behouden. Het verkeer over de oprijlaan zorgt ervoor dat de boomwortels steeds minder zuurstof en voeding krijgen. Met een nieuwe aanrijroute worden de bomen langs de oprijlaan ontzien en ontstaat vanzelf ruimte om de parkeerplaats te vergroten.

Er zijn twee opties beschreven voor het nieuw aan te leggen pad. In de subsidieaanvragen voor het groenonderhoud is dit deel van het plan nog niet meegenomen. De grootste prioriteit is namelijk op dit moment het aanpakken van de bomen die er slecht aan toe zijn en gevaar opleveren voor het publiek.

De financiële bijdrage die de gemeente levert aan het wegwerken van achterstallig onderhoud van het groen, telt mee als eigen bijdrage in de aanvragen van meer subsidie. Daarmee komt financiering van de omleiding van de aanrijroute mogelijk ook in beeld in de volgende fase van dit project.

Idee voor nieuw aan te leggen toegangspad en vergroting parkeerplaats

5.3 Verhildersum To Go! Welkom in de borg functioneert en is uitgebreid

Dank zij subsidie van het PB Cultuurfonds hebben we in 2021 een digitale rondleiding in de borg kunnen maken. Deze is toegevoegd aan de webapp 'Verhildersum To Go!', waarin ook de belevingsroute over het landgoed is opgenomen.

Nu kan iedereen in de borg kijken, ook boven en in de kelder. Ook als je de trap niet kunt bewandelen. In de borg staat per kamer een bordje met QR-code waarmee de bezoeker uitleg

krijgt over hetgeen er te zien is. Compleet met filmpjes. De informatie wordt ook voorgelezen, zodat slechtzienden er ook van kunnen genieten en is beschikbaar in Nederlands, Duits, Engels en Frans. (Zie ook Bijlage 3 Verhildersum To Go! 13.5)

In de VS alvast de plattegrond van de borg geprint

Het mooie is dat mensen de web-app zowel thuis als op het landgoed kunnen gebruiken. Hoe goed dat werkt zagen we toen bleek dat de familie Van Starkenborgh die op bezoek kwam uit de VS, de plattegrond van de borg thuis al had geprint en alle informatie over de geschiedenis van de borg had gelezen. Ze waren op deze manier heel goed voorbereid op hun bezoek. (Zie 3.4.16 Bezoek uit de VS)

Nieuwe thema's toegevoegd

In 2022 zijn er twee verhalen toegevoegd aan de app: Jonkers en slavernij – zie ook paragraaf 3.1.2) en Kunst en Cultuur in het rampjaar 1672 (zie paragraaf 3.1.3) .

5.4 Kijkbegeleidingen in Duits en Engels

We vertalen al jaren onze kijkbegeleidingen voor buitenlandse toeristen in Duits en Engels.

Trudi Skála

Startpagina Duitse vertaling uitleg Trudi Skála

6 Digitalisering doorzetten

Digitalisering van de collecties heeft onze voortdurende aandacht. Onze visie is dat we zoveel mogelijk informatie over onze collecties moeten verspreiden via websites en sociale media, om interesse te wekken, kennis te verspreiden, het verhaal van Groningen te vertellen.

Daarmee werven we ook bezoekers die ons landgoed en het specifieke verhaal van Groningen willen zien en beleven. Digitalisering is daartoe noodzakelijk.

Samen met Openluchtmuseum Het Hoogeland, het Visserijmuseum Zoutkamp en de Bibliotheek Leens, hebben we bijvoorbeeld de website www.onze-spullen.nl ontwikkeld waarmee we online belangrijke stukken uit de collectie tonen met bijbehorende verhalen in beeld en of geluid. De website is voorzien van een koppeling met Adlib/Axciell, waarin onze museumstukken geregistreerd zijn. Samen met Openluchtmuseum Het Hoogeland hebben we in 2019-2020 bovendien een route ontwikkeld waarbij plekken in de regio zijn verbonden aan museumstukken die bij ons te vinden zijn. Rondreizend in de provincie worden mensen - ook in het Engels en Duits - vanuit de route-app gestimuleerd onze musea te bezoeken.

We leveren ook museumstukken met verhalen, foto en film voor De verhalen van Groningen – voor zover die website blijft bestaan - en de Collectie Groningen.

Onze eigen website vullen we voortdurend met filmpjes en foto's over belangrijke museumstukken en de geschiedenis van het landgoed. De website is in Nederlands, Duits en Engels om internationale bezoekers te trekken.

6.1 Acties rond digitalisering in 2022

Acties gepland en uitgevoerd in 2022

- De fietsroute 'Schatkaart van het Waddenland' promoten we continu via Google advertenties en we hebben een boekje over de routes verspreid via alle toeristische informatiepunten in Groningen.
- We promoten onze nieuwe app Verhildersum To Go!. Daaraan hebben we nieuwe onderwerpen toegevoegd over het Slavernijverleden van Groningen en over het rampjaar 1672. Daarmee is deze informatie ook weer digitaal beschikbaar en wordt de inhoud van onze app steeds rijker.

6.2 Chinees talig deel van de website verbeterd

We zijn in 2021 begonnen om de doelgroep toeristen uit China aan te spreken door de film over de borg te vertalen in het Chinees.

Dit hebben we gedaan naar het voorbeeld van Giethoorn en in relatie tot de klachten over teveel toeristen in Amsterdam. We hopen dat Chinese toeristen die gaan Googelen nu ook Verhildersum tegenkomen. Tenslotte kan Groningen naar de afstanden gemeten die de Chinezen afleggen om Nederland te bezoeken en de grootte van hun eigen continent gezien worden als de achtertuin van Amsterdam. Of niet soms? Wie niet waagt, wie niet wint. Tijdens Corona had verdere verbetering van de Chinese website geen prioriteit, maar nu de grenzen weer open zijn hebben we dit meteen weer opgepakt.

访客信息

查找所有的游客信息，包括开放时间、价格、地址和其他信息。更多...

更多信息

议程

除了各种展览之外，你还可以充分享受博格博物馆，其19世纪的家具。

更多信息

新闻

在这里查看最新的新闻。

更多信息

Bezoekersinformatie en algemene informatie over de borg in Chinees op de website

7 Samenwerken en krachten bundelen

In 2019 is het archief van de historische kring De Marne ondergebracht in de Boerderij en is de onderlinge samenwerking versterkt. We gaan hiermee door in de komende jaren en organiseren onder meer gezamenlijk lezingen.

We verwachten via de bekendheid van Nationaal Park Lauwersmeer en Unesco Wereld Erfgoed Waddenzee extra – ook internationale – bezoekers te trekken. In dat kader is ook de samenwerking met andere cultuur- en toeristische ondernemers belangrijk: we bieden met elkaar bijzondere dagjes uit waarin natuur, cultuur en kunst met elkaar verbonden worden. Steeds meer worden ook toeristische ondernemers in de regio stakeholders, omdat wij een van de grootste publiekstrekkers zijn en we met onze marketingkracht (Google Grants) via onze website bezoekers kunnen verwijzen naar ondernemers in de buurt, of de bustour van The Grone kunnen promoten waarmee meer mensen vanuit de stad naar het Ommeland op ontdekkingsreis kunnen gaan. Samenwerking met Visit Wadden, Stichting Waddenpromotie, Marketing Groningen is ook essentieel hierin.

Een ding is zeker, Verhildersum is een museum met een uitgebreid netwerk dat zich altijd inzet voor het gezamenlijke belang: Groningen sterk profileren als een gebied dusdanig rijk aan natuur, cultuur, zichtbare en beleefbare historie, dat het een bezoek meer dan waard maakt.

Geplande acties in 2022

- In 2021 bouwden vrijwilligers een prachtig nieuw archief voor Historische Vereniging De Marne in de Boerderij. Het is nu beter zichtbaar en toegankelijk vanuit het museumcafé. Samen met De Marne willen we minimaal 1x per jaar een lezing organiseren.
- Wij onderzoeken of we onze bibliotheek met boeken over de streek ook naar de boerderij kunnen overbrengen en zo beter bekend en toegankelijk te maken. Mogelijk kunnen de mensen van de historische vereniging toezicht houden op het gebruik ervan de boeken die men ter plekke kan lezen. Het museumcafé wordt zo ook meer een ontmoetingsplek voor mensen uit de omgeving die geïnteresseerd zijn in de historie van De Marne.
- Het is in 2021 gelukt, op initiatief vanuit Verhildersum, een samenwerkingsverband op te zetten met 5 andere musea in de regio die samen het verhaal van 3000 leven aan de Groninger waddenkust vertellen; de Groninger Waddenmusea. Hiermee bundelen we onze marketingkracht met die van Museum Het Hoogeland, Menkemaborg, Museum Wierdenland, het Visserijmuseum Zoutkamp en Klooster Aduard. Wij stimuleren samen toeristen en inwoners om alle musea te bezoeken om zo het verhaal van het Waddenland compleet te ervaren. Dankzij subsidie van Gemeente Het Hogeland, de provincie Groningen en gemeente Westerkwartier kunnen we onze campagne landelijk kracht bijzetten. We hebben een radio en tv- spot gemaakt, een website, affiches voor straatreclame. De start was in 2021 en we gaan in 2022 in elk geval hiermee door. We zoeken subsidie voor de periode daarna.
- We dragen bij aan beleidsontwikkeling voor het stimuleren van de Vrijetijdseconomie van de provincie Groningen. Onder meer door de actie in het punt hiervoor genoemd.
- We werken samen met AOC Terra voor het onderhoud van het groen.
- We werken samen met het Alfacollege uit Groningen, studenten voeren onderhoud uit op Verhildersum en leren zo hout bewerken onder leiding van een van onze mentoren. Dit is een vrijwilliger die een cursus heeft gevolgd en een certificaat als mentor verwierf.
- We werken samen met de Stichting Hinszorgel Leens. De kaartverkoop doen ze inmiddels al zelf, we organiseren nu vooral samen concerten.

7.1 Historische Vereniging De Marne

De nieuwe ruimte voor Historische Vereniging De Marne die in de boerderij is gebouwd in 2021 bevalt goed. Voor de jaarlijkse lezing die is georganiseerd zie activiteiten 3.4.20 Lezing Spitsbergen.

Boeken naar de boerderij

We hebben mede naar aanleiding van het aanbod van een mooi Gronings kabinet gekeken of een deel van de collectie van onze bibliotheek van het Koetshuis naar de boerderij kan, zodat mensen er beter toegang toe krijgen. Maar het kabinet bleek te hoog, het paste niet onder het plafond. Jammer want zo'n kast zou het café meteen gezelliger maken.

Het blijkt lastig een plek te vinden voor de boeken. Extra boeken passen niet in de kamer van De Marne, zo bleek tijdens een overleg daarover. We blijven alert op nieuwe aanbiedingen van een kast die wel past. Onze eigen baliemedewerkers zullen er dan wel op moeten toezien dat de boeken alleen ter plekke ingekeken worden en niet mee naar huis gaan.

We hebben wel alvast een mooie antieke leestafel in het café geplaatst dus stap voor stap komen we er wel. De tafel is overigens geheel gerestaureerd door Hans Post, vrijwilliger bij de onderhoudswerkgroep die elke woensdagochtend actief is.

7.2 Samenwerkingsverband Groninger Waddenmusea

Het samenwerkingsverband Groninger Waddenmusea bloeit. We hebben weer landelijk en regionaal campagne gevoerd op radio en TV om samen extra bezoekers te trekken.

Tevens is er een actie op touw gezet waarmee we nadrukkelijk naar elkaars museum verwijzen. Onder de noemer 'Bezoek ons allemaal en win...', konden bezoekers een vraag over elk museum beantwoorden in een online enquête om kans te maken op een arrangement in de Piloersemaborg. Om hiermee bezoekers te werven is een flyer verspreid in een oplage van 25.000 exemplaren, vooral via de verspreiding van Groninger Klei, naar alle toeristische informatiepunten en via onze eigen bezoekers balies.

Actie Bezoek ons allemaal en win...

Ieder museum heeft bovendien een banier zoals de voorzijde van de flyer, maar dan met de tekst: u bent nu hier, om aan te geven waar in de tijdlijn de bezoeker zich bevindt.

Kwartiermaker

Voor de 4 musea in gemeente Het Hogeland heeft de gemeente €25.000,- beschikbaar gesteld om onderzoek te laten doen naar mogelijkheden voor verdere samenwerking, onder meer op het gebied van het verwerven van subsidie voor onderhoud aan het groen, beter basisonderhoud van de panden en verduurzaming, het opwekken van eigen energie. Het rapport wordt begin 2023 verwacht. We proberen ook de musea uit het Westerkwartier te laten aansluiten. Daarvoor is nog steun nodig van de gemeente Westerkwartier.

7.3 Bijdragen aan ontwikkeling van de vrijetijdseconomie

We dragen bij aan beleidsontwikkeling voor het stimuleren van de Vrijetijdseconomie van de provincie Groningen. Onder meer door de actie in het punt hiervoor genoemd. Ook is de gedeputeerde, Mirjam Wulfse, op bezoek geweest om te horen hoe wij onze samenwerking tot stand hebben gebracht en wat die ons oplevert.

Gedeputeerde Mirjam Wulfse op bezoek bij de Waddenseum, Visserijmuseum Zoutkamp

7.3.1 Verhildersum: regiobrede aanpak verhaal Groningen

Met onze website waarop we tevens fiets-, wandelroutes- en logies in de buurt promoten, dragen we eraan bij dat mensen langer in het gebied blijven en we stimuleren op die manier dus ook de vrijetijdseconomie.

En de belevingsroute met de web-app Verhildersum To Go!, gaat over meer dan ons eigen museum en landgoed. Ook over het ontstaan van het landschap aan de Groninger

Waddenkust, het wonen op de wierden, het leren zien van tekenen daarvan in het huidige landschap waardoor mensen er meer betekenis aan kunnen hechten, over de opkomst en ondergang van de adel, de opkomst van de boeren en noem maar op. We stimuleren hiermee onze bezoekers om erop uit te trekken in de regio en de levende geschiedenis te ontdekken. Tijdens de diverse presentaties die we afgelopen jaar gaven over de resultaten van het Project Vooruit naar Het Verleden - waarbinnen de belevingsroute gerealiseerd kon worden, samen met een wandeltocht en zes fietstochten - blijkt dat dit zowel het Waddenfonds als de provincie Groningen aanspreekt. Zij hopen dat wij ook andere musea inspireren om op deze manier te gaan samenwerken.

7.4 Samenwerken met scholen

We hebben dit jaar in de zomerperiode een stagiaire gehad van het Alfa college voor de studie receptiemedewerker. In het najaar begon een stagiaire Communicatie en multimedia van het Alfacollege. Sinds Corona is de samenwerking met AOC terra gestopt. Bovendien moet onze werkplaats eerst worden opgeknapt alvorens we weer stagiairs houtbewerking kunnen opleiden.

7.5 Samenwerking met de Stichting Hinszorgel Leens

Dit jaar vonden er geen concerten plaats in samenwerking met de Stichting Hinszorgel Leens. Vanzelfsprekend zijn de meeste concerten bedoeld voor het orgel in de kerk.

7.6 Tentoonstellingen Jonkers en slavernij / 350 jaar Gronings Ontzet

Zoals we eerder al beschreven deden we mee aan de landelijke manifestaties rond het Rampjaar, de viering van 350 jaar Gronings Ontzet en sloten we aan bij de provinciale expositiereeks over het slavernijverleden van Groningen, een initiatief vanuit het Groninger Museum.

Onze verhalen hierbij zijn:

- Jonkers en slavernij: expositie in de borg en blijvend in Verhildersum To Go!
- Kunst en cultuur in 1672: expositie in de borg en blijvend in Verhildersum To Go!

8 Verhildersum als cultureel erfgoed verankeren in de samenleving

We verankeren Verhildersum als cultureel erfgoed sterk in de samenleving en dragen bij aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken, zoals participatie van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en statushouders afkomstig uit andere landen door een steunpunt te zijn in samenwerking met Werkplein Ability en Werk op Maat. We bieden ruim 200 vrijwilligers de kans om van betekenis te zijn, bieden daarnaast werkervaringsplaatsen en stageplaatsen en hebben mentoren opgeleid om deze mensen te begeleiden.

Daarnaast bieden de partners steun met taallessen, schuldhulpverlening en coaching in door ons beschikbaar gestelde ruimte op het landgoed. Het resultaat is dat bewoners in de regio De Marne nu dicht bij huis kunnen inburgeren, de kans op werk kunnen vergroten en ondersteuning kunnen krijgen. Dat is belangrijk omdat het openbaar vervoer naar Uithuizen te slecht is om op 1 dag heen en weer te reizen.

Verhildersum wil een laagdrempelige ontmoetingsplek zijn voor mensen uit de omgeving. Dat is mede mogelijk omdat we het Schathoes nu zelf exploiteren. Het prijsniveau is laagdrempeliger gemaakt. In dat kader onderzoeken we de mogelijkheid Ons Schathoes een dorpshuisfunctie te geven. Samenwerking met een ander domein, dat van de ouderenzorg, ligt nu ook binnen bereik. We kunnen bewoners uit zorgcentra in de omgeving een middag uit bieden met museumbezoek gekoppeld aan activiteiten en lekker eten in Ons Schathoes.

Acties die waren gepland voor 2022

- Nagaan hoe we Werk op Maat in huis kunnen houden nu we voor de diensten moeten betalen
- We hebben het participatieproject dat we samen met Werk Op Maat hebben ontwikkeld ingediend bij Toukomst. Ook het plan 'Ons Schathoes als dorpshuis' is ingediend bij Toukomst. Beide projectaanvragen lopen nog steeds.
- We hebben samen met Werk op Maat in 2021 contact gelegd met de gemeente over het participatieproject. Dat moest opnieuw omdat de eerder betrokken ambtenaren allen een andere baan hebben intussen. We schrijven het projectplan van het participatieproject toe naar de eisen van het NPG gemeente fonds 'Kop op het Hogeland'.

8.1 Werk op Maat blijft

Bovenstaande ambitie geformuleerd in ons beleidsplan voor 2021-2024 bestaat nog steeds. De activiteiten van Werk op Maat staan ook in 2022 onder druk. Er is weinig nieuwe instroom. Tegelijkertijd moest Verhildersum gaan betalen voor de diensten die tot nu toe door Werk Op Maat zelf gefinancierd werden. Het is ons wel gelukt er budget voor te vinden, zodat de samenwerking in 2022 kon doorgaan.

De groep van 6 – 8 mannen die wekelijks onder leiding van een begeleider actief zijn in de tuin en zo leren structuur in hun leven aan te brengen is gekrompen tot ongeveer 4 mensen. Toch doen ze nuttig werk, zowel op de landerijen door wilgen te snoeien als door hulp te leveren bij allerlei klussen op het landgoed.

8.2 Nog steeds lange adem nodig

Verhildersum is sterk verankerd in de samenleving, getuige onze vele vrijwilligers en de grote groep Vrienden van Verhildersum.

Voor het verder brengen van het participatieproject dat we ontwikkelen in samenwerking met Werk op Maat hebben we gewerkt aan een subsidieaanvraag in het kader van Kop op het Hogeland. Daarmee zou de gemeente met geld uit het NPG programma projecten zoals ons plan voor de buurtwerkplaats in de boerderij kunnen financieren. Maar wijzigingen in het beleid hieromtrent zorgden ervoor dat we ons plan toch niet konden indienen. Nu is het wachten op de nieuwe plannen vanuit het NPG onder leiding van Johan Remkes.

Verhildersum en Werk Op Maat zijn intussen wel verzekerd van de hulp vanuit Vakland, Ernst Ottens, en Engbert Breuker die helpen met de voorbereiding van de aanvraag.

De Toukomst projecten waaraan wij meeschreven zijn voor Verhildersum uiteindelijk niet meer interessant. Vooral door het idee van 'revolving funds', dat het NPG hanteert. Geleend geld moet terugbetaald en dat kan niet omdat sociaal- culturele projecten als de onze nooit een verdienmodel opleveren.

9 Bezoekcijfers 2022

In 2022 telde Museum Borg Verhildersum inclusief bezoekers van de Streekmarkt en de tuin 22.650 bezoekers. Bezoekers die restaurant Ons Schathoes bezoeken zijn daarbij niet apart meegeteld. Voor het Museum van Verhildersum telden we 7464 bezoekers tegen 9807 bezoekers vorig jaar. Daarnaast bezochten 4236 personen de Streekmarkt en zo'n 10.950 mensen bezochten de tuin. In totaal zijn dit zo'n 2325 bezoekers minder dan vorig jaar.

9.1 Wegafsluiting bij Winsum in zomervakantie blijkt funest

Tijdens de hele zomervakantie, de periode waarin we een landelijke en regionale reclamecampagne voerden, bleek de weg bij Winsum afgesloten. Verkeer dat hier aankwam werd teruggeleid naar de stad en moest via Aduard weer naar Leens. Vele mensen haakten af. Niet alleen omdat de omleiding ondoenlijk ver was, de brandstofprijzen rezen tegelijkertijd de pan uit waardoor omrijden ook nog eens erg duur was.

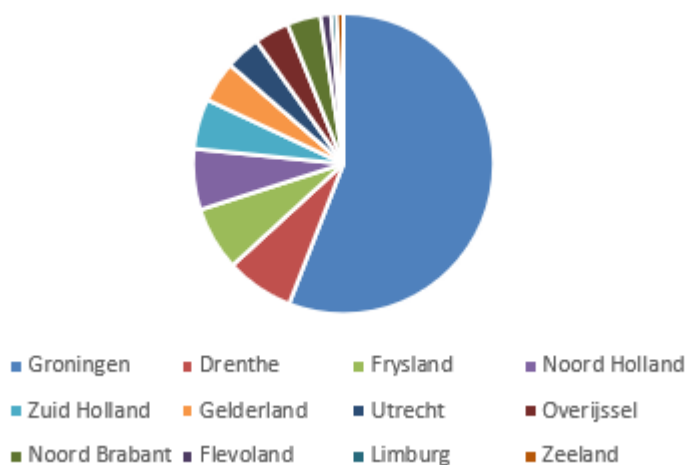
Ook de bus kwam niet aan bij Verhildersum, want in Leens zelf was de weg ook opgebroken. We houden ons hart vast voor volgend jaar, want de Leenstertil – de brug ter hoogte van het landgoed – wordt vervangen en is niet klaar als het seizoen begint.

We weten dat we het van zomervakantie moeten hebben, vorig jaar was er een fantastische piek te zien in de bezoekcijfers. Die piek bleef dit jaar uit.

9.1.1 Herkomst van bezoekers

De herkomst van bezoekers uit Nederland kunnen we zien aan de hand van gasten die hun postcode doorgeven. Dat deden dit jaar 4505 mensen. De meeste mensen komen uit Groningen, Drenthe, Friesland en Noord Holland. De volgorde is echt anders dit jaar, er kwamen relatief vooral veel meer mensen uit Drenthe en Friesland. De reden is onbekend, misschien zorgde toch de reisafstand en de kosten van brandstof ervoor dat mensen dichterbij huis bleven.

Bezoekers per provincie 2022

Bezoekers per provincie 2022

10 Communicatie en PR

Museum Borg Verhildersum heeft in 2022 de communicatie extra kracht bijgezet met alle middelen die ter beschikking staan.

De doelgroepen waarop we ons richten zijn:

- Basisscholen, lager en middelbaar beroepsonderwijs (cultuureducatie, leerervaring);
- Gezinnen met kinderen;
- Volwassenen in heel Nederland en in het bijzonder in de regio;
- Toeristen die Engels of Duits spreken en lezen (online werving);
- Toeristen uit China (Chinese webpagina's).

En natuurlijk onze stakeholders zoals:

- Vrienden van Verhildersum (bijna 900 donateurs);
- Onze vrijwilligers (200);
- Abonnees van onze Nieuwsbrief (1500).

10.1 Landelijke en regionale PR-campagnes

Verhildersum heeft sterk ingezet op het werven van bezoekers via een landelijke en regionale campagne, gericht op de zomervakantie. Voor de expositie 'Juliana, een leven in poppen', hebben we een radiospot uitgezonden op NP1. Daarmee bereikten we 6,75 miljoen mensen. Bovendien zonden we de spot uit op Radio Noord. Daarmee bereikten we 97.000 mensen. (zie bijlage 10.1).

Regionaal voerden we daarbij in de zomervakantie een campagne op straat via borden om de lantaarnpalen in onze gemeente en in de stad. Van de straatreclame worden geen bereikcijfers geleverd.

Op radio Noord hadden we in het najaar tevens een algemene spot over Verhildersum van 10 seconden.

Extra: Campagne Waddensemusea

Daarnaast maakten we reclame via de Groninger Waddensemusea met een STER TV spot, een radiospot landelijk en regionaal en straatreclame in de regio.

Straat reclame 2022

10.2 Drukwerk

Online-communicatie vormt de pijler waarop we drijven: onze website en sociale media. Het drukwerk dat we uitgeven beperkt zich tot het hoogst noodzakelijke. Daarom hebben we dit jaar voor het eerst een jaarprogramma gedrukt in een oplage van 25000 exemplaren. Deze brochure vervangt alle losse flyers en wordt bij de start van het seizoen verspreid naar alle mogelijk toeristische informatiepunten in heel Groningen, uitgevoerd door een externe partner. Zo besparen we op de kosten voor regelmatige verspreiding van losse flyers, terwijl ons bereik juist groter is.

Voor het eerst 1 brochure met de agenda voor het hele jaar

10.3 Website

Onze website trok in 2021 het hoogste aantal bezoekers ooit met 110.238 bezoeken. In 2022 daalt het voor het eerst weer; we tellen nu 97.520 bezoeken. Nog altijd heel veel voor een klein museum als Verhildersum. De vraag was ook wel hoe lang we de spurt naar de top zouden volhouden. In 2020 kreeg de website een enorme boost, doordat we tijdens de eerste Coronagolf als een van de eerste musea in Nederland online open gingen en elke week een filmpje plaatsten. Dat leverde in een jaar tijd 50.000 extra bezoeken op.

10.3.1 Google Grants

We hebben ook in 2022 bij Google subsidie aangevraagd en gekregen om intensief te kunnen adverteren. Sinds juni 2019 besteden we op die manier 10.000 dollar per maand aan gratis budget. De advertenties worden gemaakt en beheerd door een professioneel bureau. Dat kost ons wel €3000,- per jaar, maar betaalt zich terug in sterkere PR voor onszelf en andere initiatieven die op onze website aandacht krijgen; zoals fietsroutes in de omgeving,

verblijfsaccommodaties in de regio en ons samenwerkingsverband met de Groninger Waddemusea. Verhildersum maakt zo met concrete acties duidelijk dat het belangrijk is om in samenwerking met andere musea en verblijfsaccommodaties de gasten langer te vermaken in deze regio. Opvallend is dat de informatie op onze site over logeren in de regio bij de top 10 van best bezochte pagina's hoort. Zie de details in Bijlage 1 website bezoek.

10.4 Digitale nieuwsbrief

Minimaal 1x per maand, tijdens het openingsseizoen eens per 14 dagen, verspreiden we een digitale nieuwsbrief. Het aantal abonnees is in 2022 gegroeid met 100 abonnees naar 1483.

10.5 Sociale media

Inzet van sociale media zoals Facebook, Instagram, Twitter en LinkedIn zijn bijzonder belangrijk voor Verhildersum. Deze sociale media worden niet alleen ingezet om bezoekers te trekken of bezoek aan onze website te genereren. Wij zetten deze platforms ook in om een dialoog met de bezoekers aan te gaan en hen te tippen over de verschillende evenementen op Verhildersum. De beste score bereikten we op Facebook door €40,- in te zetten op promotie.

Beste score in 2022: 31.855 mensen bereikt op Facebook

10.6 Bewegwijzering

De bewegwijzering naar het Landgoed is sinds 2018 uitgebreid en deze werkt goed en blijft zo. De bewegwijzering staat op de belangrijkste aanrijroutes:

- Op de N361 bij de rotonde net buiten Winsum (Ranum);
- op de N355 bij de afslag naar Aduard;
- vanuit Zoutkamp is er verwijzing naar het Landgoed;
- dichterbij op de N361 bij de afslag Leens na Wehe Den Hoorn vanuit de richting Winsum en vanuit de richting Lauwersoog.

10.7 Persberichten

Free publicity verwerven is iets waarop Verhildersum continu inzet door voor evenementen en rondom bijzondere gebeurtenissen persberichten te versturen. Hierdoor is het museum veelvuldig in de media verschenen met foto's en artikelen over tentoonstellingen, activiteiten en evenementen.

De grootste aandacht kregen we doordat we bekend maakten dat Verhildersum moeite kreeg met de hoge energierekening. In alle landelijke kranten inclusief het FD werd hieraan aandacht besteed. Een trieste aanleiding, maar we hopen toch dat dit niet alleen bijdraagt aan een oplossing voor de hoge energiekosten; ook aan grotere naamsbekendheid.

10.8 Advertenties

Verhildersum adverteert beperkt, maar wel doelgroepgericht om exposities en activiteiten onder de aandacht te brengen. Zo zijn we regelmatig met een advertentie te zien in Dasjagoud, soms in de Ommelander Courant. Ieder jaar wordt een advertentie en informatie geplaatst in Museummagazine (een uitgave van Erfgoedpartners), in het Waddenland magazine, in uitgaves van Marketing Groningen, in diverse recreatiebladen in Noord Nederland en op de website van Van Plan. Steeds meer bundelen we ons budget met dat van de andere Waddenmusea en plaatsen we een gezamenlijke uiting.

11 Personeel en Organisatie

Landgoed Verhildersum heeft in 2022 gewerkt met een stafteam met 2,43 fte:

- 0,44 fte communicatie, exposities en collectiebeheer (tot 1 november)
- 0,89 fte administratie en facility management
- 0,44 fte coördinatie vrijwilligers
- 0,66 fte directie

Er is sprake van een relatief kleine professionele staf die alle voorkomende werkzaamheden op het landgoed moet behappen met hulp van vrijwilligers. Dit betekent dat de organisatie kwetsbaar is en de mogelijkheden om naast een groot en veel extra werk vergend project als 'Vooruit naar het Verleden' nieuwe initiatieven te ontwikkelen beperkt is. Gelukkig is het grote project in juni 2022 afgerond.

11.1 Nieuwe organisatiestructuur

We begonnen het jaar zonder beheerder, want deze ging zich richten op het afmaken van de restauratie van zijn eigen erfgoedlocatie. Er bleek na het vertrek van de beheerder veel achterstallig werk te liggen, zoals de bouw van het dierenverblijf in de dierenweide. Dit is alsnog afgerond door de directeur en intussen is nagedacht over een betere organisatiestructuur, nu die ruimte zich onverwacht voordeed. Ervaringen met langdurig zieke medewerkers in de afgelopen jaren – een hard gelag in een kleine staf – noopten tot het verminderen van de kwetsbaarheid van de organisatie.

Dat bereiken we door taken over meerdere mensen te verdelen, waarbij er ook voor elkaar kan worden waargenomen.

Er is een overzichtelijk organisatieschema gemaakt waarin ook alle werkgroepen van vrijwilligers een plek hebben, alle taken en verantwoordelijkheden zijn beschreven.

De taken van de beheerder worden nu voor een groot deel overgenomen door een assistent facility management die nu 32 uur per week voor ondersteuning zorgt op alle fronten.

Het onderhoud aan groen en de momenten valt nu onder de directeur.

Daarnaast is er nu 2 dagen per week een vrijwilligers coördinator die alle vragen van de vrijwilligers opvangt.

Er zijn nog enkele vacatures in te vullen, dat pakken we begin 2023 op. We zoeken een Technisch assistent (1 dag per week), een adviseur cultuureducatie, een projectleider voor de organisatie van het historisch festival en iemand die publieksactiviteiten ontwikkelt en daar ook de PR voor doet.

De bestaande PR-medewerker gaat zich exclusief richten op het ontwikkelen van exposities en op de fotografie van de collecties. Zie de bijlage voor de nieuwe organisatiestructuur.

Taken en netwerk directie compleet in kaart gebracht

De directeur heeft alle stakeholders van Verhildersum in kaart gebracht, hun belang voor de organisatie, de manier waarop contact wordt onderhouden en hoeveel tijd dat kost.

Hiermee is duidelijk dat de basale werkzaamheden van subsidieaanvragen en verantwoordingen, netwerkonderhoud en interne overleggen zo'n 28 per week werk vergt. Dit is exclusief projectleiding. Deze informatie helpt bij het overdragen van werk in geval van ziekte of – overig enige jaren – pensioen.

11.2 Vrijwilligers

Zo'n 120 vrijwilligers zorgden er in de openingsperiode voor dat Landgoed Verhildersum open is voor publiek. Daarbij horen ook vrijwilligers die onderhoudswerk verrichten, de textielcollectie beheren, de administratie voor de Vrienden (donateurs) doen en zorgen voor de koeien, de collectie digitaliseren en fotograferen, parkeerwacht zijn en ga zo maar door. Daarnaast zijn er nog ongeveer 60 vrijwilligers vooral actief tijdens historische oogstactiviteiten. Kortom, vrijwilligers zijn onmisbaar voor Verhildersum.

11.2.1 Twee nieuwe vrijwilligers groepen gestart

Het enthousiasme onder de vrijwilligers is groot. Dat blijkt wel uit het feit dat er dit jaar twee nieuwe groepen bij zijn gekomen:

- De tuinclub, met experts die de directeur adviseren over het tuinonderhoud en die zelf zorgden voor fantastische bloempotten op het hele terrein, borders hielpen schoonhouden, dode bloemetjes verwijderen uit de rozen en de Geraniums. Noem maar op. De finishing touch die deze groep aan het landgoed geeft viel de bezoekers ook op.
- Het kostuumatelier. Deze groep, bestaande uit dames die goed met de naaimachine overweg kunnen en interesse hebben in 19^e -eeuwse kostuums, maakt onder leiding van een professional nieuwe kostuums. Deze worden gedragen op hoogtijdagen en we hopen dat de borgsuppoosten ook steeds meer in een 19^e -eeuws tenue de gasten ontvangen.

Kostuumatelier: een nieuwe jas voor de rondleider en een jurk voor zijn vrouw

11.2.2 Nieuwsbrief voor vrijwilligers

Doordat de groep vrijwilligers zo groot is, kennen niet alle vrijwilligers elkaar en weten ze ook niet precies wat er in de andere werkgroepen gebeurt. Omdat Corona het organiseren van ontmoetingen tijdens vrijwilligerscafé's aanvankelijk nog verhinderde zijn we alvast begonnen met het verspreiden van een nieuwsbrief voor vrijwilligers. Daarin doen we verslag van activiteiten van werkgroepen. Volgend jaar starten we met bijeenkomsten voor vrijwilligers in de winterperiode, zodat men elkaar tijdens de sluiting van het museum toch kan ontmoeten. Die bijeenkomsten lanceren we als 'vrijwilligerscafé'.

Zomerfeest als dank

Net als vorig jaar dankten we onze vrijwilligers voor hun inzet met een midzomerfeest. Deze keer met een optreden door het Alto Kwartet dat zestiger jaren muziek speelde. Diverse vrijwilligers gaven gehoor aan de dress-code 'sixties'. Het prachtige weer maakte dat het gezelschap nog lang op het terras van Ons Schathoes vertoefde.

Vrijwilligers feest september 2022: dresscode sixties.

11.2.3 Cursussen en trainingen voor vrijwilligers

We organiseren dit jaar:

- De jaarlijkse bijscholing van verkeersregelaars
- De jaarlijkse training voor de BHV
- Cursussen reanimatie. We hebben de reanimatie oefenmaterialen van de stichting in Leens overgenomen en Mieke Knol die jarenlang reanimatiecursussen gaf in Leens doet dat nu nog voor Verhildersum. De deelnemers krijgen geen diploma maar weten wel hoe met de defibrillator om te gaan. Balievrijwilligers vroegen hierom en op deze manier kunnen we tegen lage kosten veel mensen opleiden. Dank Mieke, we zijn er allemaal blij mee.
- De cursus antiek verzorging, vanuit Erfgoedpartners: voor alle mensen die helpen bij het schoonmaken van de borg.
- De jaarlijkse snoeicursus, waarmee we ook nieuwe vrijwilligers aantrekken voor de boomgaardwerkgroep.
- En alle mensen die actief zijn of willen worden in de collectieregistratie zijn naar de bijeenkomst geweest om zich voor te bereiden op de systeemupdate van Axiell.

11.3 Werving en behoud van Vrienden van Verhildersum

Dat Verhildersum een Vereniging Vrienden heeft die bestaat uit zo'n 800 leden bewijst het draagvlak in de samenleving. Het Vriendenbestand van donateurs vergrijst wel, dus verjonging is een aandachtspunt. We hadden in het najaar onze Vriendenvergadering met daarbij een lezing over Groningens Ontzet verzorgd door historicus Jochem Abbes.

12 Financiën

12.1 Staat van baten en lasten

		Realisatie 2022	Begroting 2022	Realisatie 2021
		€	€	€
Baten				
Baten van particulieren	(8)	65.139	37.800	43.988
Sponsorbijdragen	(9)	120.000	120.000	120.000
Subsidiebaten	(10)	485.360	447.585	381.400
Baten van andere organisaties zonder winststreven	(11)	266.204	241.069	297.878
		<u>936.703</u>	<u>846.454</u>	<u>843.266</u>
Som van de geworven baten				
Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	(12)	88.875	86.615	120.284
		<u>1.025.578</u>	<u>933.069</u>	<u>963.550</u>
Som der baten				
Lasten				
Besteed aan de doelstellingen				
Instandhouding Borg Verhildersum	(13)	198.097	174.650	162.630
Exposities en activiteiten	(14)	44.749	43.115	7.079
Landerijen	(15)	19.686	12.839	24.802
Google grants	(16)	120.000	120.000	120.000
Projecten	(17)	315.793	279.000	311.071
		<u>698.325</u>	<u>629.604</u>	<u>625.582</u>
Kosten van beheer en administratie				
Lonen en salarissen	(18)	142.936	142.000	83.032
Sociale lasten	(19)	23.011	26.500	13.810
Pensioenlasten	(20)	8.903	12.000	7.901
Afschrijvingen	(21)	13.210	6.834	13.090
Overige bedrijfslasten	(22)	46.037	69.241	70.597
		<u>234.097</u>	<u>256.575</u>	<u>188.430</u>
Saldo		<u><u>93.156</u></u>	<u><u>46.890</u></u>	<u><u>149.538</u></u>

	Realisatie 2022	Begroting 2022	Realisatie 2021
	€	€	€
Resultaatbestemming			
Algemene reserve	43.839	3.140	-11.847
Bestemmingsreserves	-	-2.000	145.000
Bestemmingsreserves activa	-13.010	-7.000	-12.890
Bestemmingsfondsen	62.327	52.750	29.275
	<u>93.156</u>	<u>46.890</u>	<u>149.538</u>

12.2 Toelichting baten en lasten 2023

Uiteraard zijn de initiatieven uit het jaarverslag goed terug te lezen in de staat van baten en lasten zoals opgenomen in de jaarrekening. De financiële omvang van de beschreven activiteiten is ongeveer 1 miljoen euro per jaar.

De instandhouding van de stichting ofwel kosten van beheer, administratie worden gefinancierd vanuit de subsidies cultuurnota van de Provincie Groningen en de Gemeente het Hogeland van in totaal € 237.000. Met deze subsidie worden ook de basale tentoonstellingen van de kerncollecties gefinancierd en activiteiten waarmee we bijdragen aan de doestellingen van de cultuurnota van de Provincie Groningen en van de gemeente het Hogeland.

Via Google Grants van 120.000 dollar kunnen we via Google de digitale zichtbaarheid van Verhildersum hoog houden.

Voor het onderhoud van de Borg, de landerijen en het uitvoeren van exposities en activiteiten ontvingen we ook dit jaar bijdragen van Fonds Verhildersum en Vrienden van Verhildersum van in totaal € 163.000. Een deel van de baten van Verhildersum als tegenprestatie zoals entreegelden en verhuur, is nodig om de rest van deze uitgaven te betalen.

Een ander deel van de baten vloeit als eigen bijdrage naar of voorfinanciering van projecten die we als Verhildersum voeren met subsidies van andere fondsen zoals:

- Restauratie van de monumentale gebouwen op landgoed Verhildersum;
- Afronding project Vooruit naar het verleden;
- Ontwikkeling en realisatie vaste inrichting Ede Staal;
- Project Waddenmusea;
- Restauratie portret Gratia.

We zijn dankbaar voor alle fondsen die het leeuwendeel van de uitgaven voor hun rekening nemen. Dit verklaart dat zowel de baten als de lasten hoger zijn dan begroot.

Dit neemt niet weg dat uit voorgaande opsomming is af te leiden dat onze eigen middelen beperkt zijn. We zien een verschuiving van incidentele naar structurele uitgaven met daarbij een sterke inflatie. Ook de doorlooptijd van projecten wordt langer. Voor deze ontwikkelingen kunnen we eigenlijk niet de reserves opbouwen die nodig zijn.

Het uiteindelijke doel is om achterstallig onderhoud en onvoorziene uitgaven te minimaliseren terwijl we recht blijven doen aan Verhildersum. De begrijpelijke realiteit is dat fondsen bij grotere bedragen werken met voorschotten en afrekeningen waardoor er heel concreet regelmatig te weinig geld op de bankrekening is.

Ondanks deze enorme uitdaging zien we de inzet en belangstelling van iedereen die Verhildersum een warm hart toedraagt als een verzekering dat dit goed gaat komen.

Over het verslagjaar mogen we een plus van € 44.000 noteren. Dit verbetert de algemene, vrij te besteden, reserves maar die post is eind 2022 nog steeds negatief. En dat betekent dat ook komend jaar blijvende aandacht nodig is voor de bankrekening met daarbij een hoop gepuzzel.

13 Bijdrage aan de strategie van de Provincie Groningen

Hoe droegen we dit jaar bij aan de doelstellingen van de Provincie?

13.1 Een sterke basis en ruimte voor vernieuwing

Museum Borg Verhildersum heeft een sterke basis. Het is het meest authentieke landgoed in Groningen en daarmee belangrijk cultureel erfgoed. Het landgoed met zijn borg, boerderij en arbeidershuisje, Koetshuis en Schathoes is als enige compleet bewaard gebleven met nog 33 hectare omliggende landerijen waarop Groninger koeien grazen van de historische rassen Blaarkop en Lakenvelder. Het landgoed vertelt het verhaal van adel, de boer en de arbeider in de 19e eeuw. Met alle investeringen die we afgelopen jaar deden in de toegankelijkheid, de ontwikkeling van de dierenweide, belevingsroute op het landgoed waarmee we mensen uitnodigen het hele landgoed te bekijken via de thema's landleven, borgleven en boerenleven, de fietsroute 'Schatkaart van het Waddenland,' versterkten we die basis.

Voor een sterke basis zou vaste financiering beschikbaar moeten zijn

Er is een stevige financiële injectie nodig om onze basis sterk te houden: we moeten wel in staat blijven de panden en het landgoed te onderhouden. Gelukkig hebben we dit jaar wel een stap kunnen zetten in het onderhoud van de niet monumentale panden. We zijn daarnaast in overleg getreden met de gemeente, de provincie en benaderden fondsen om de andere projecten voor onderhoud en verduurzaming van het landgoed te financieren. We gaven in het jaarplan al aan dat de situatie rond het achterstallig onderhoud van panden en landerijen nu zo ernstig is, dat de hoeveelheid energie die nodig is om het onderhoud te financieren en uit te voeren – zelfs zonder al veel tijd te investeren in plannen voor verduurzaming – ten koste gaat van het ontwikkelen van mooie plannen voor de presentatie, cultuureducatie en extra evenementen.

We willen graag af van versplinterde arbeidsintensieve subsidieaanvragen voor subonderdelen van het onderhoud en de verduurzaming en hopen ooit het basisonderhoud structureel te kunnen financieren. Maar zo ver is het nog lang niet. Zie de perikelen rondom het vinden van subsidie voor het wegwerken van achterstallig groenonderhoud.

13.2 Samenleven met cultuur

Verhildersum is zo ongeveer synoniem voor samenleven met cultuur. Mensen uit de regio zijn nauw betrokken bij Verhildersum: we hebben een Vriendenclub van 800 leden en er zijn bijna 200 vrijwilligers actief.

We zijn erin geslaagd financiering te vinden om de deelnemers van Werk Op Maat een veilige leer-werkomgeving te blijven bieden. We bieden stageplaatsen aan leerlingen van het Alfa College. Het archief van Historische vereniging De Marne heeft in onze boerderij een prominente en beter toegankelijke plek. In het museumcafé is een leestafel geplaatst voor bezoekers van het archief. Zo kan het café ook uitgroeien tot een ontmoetingsplaats voor mensen uit de regio. Het initiatief om van Ons Schathoes een dorps huis te maken gaat niet door, onder meer omdat de locatie te ver van het dorp ligt.

13.3 Overall cultuur

Wij zijn initiatiefnemers waar het gaat om samenwerking met andere musea in de regio. Denk aan ons initiatief om samenwerking te organiseren tussen de musea in Noord Groningen die samen de geschiedenis vertellen van 3000 jaar leven aan de Groninger Waddenkust: de Groninger Waddenmusea. Door communicatiekrachten te bundelen weten we meer publiek te bereiken.

Wij verbinden het aanbod in de regio op deze manier en promoten het ook. De Google Grants die het ons mogelijk maken online sterk te adverteren, benutten we ook voor de regio: we hebben een pagina met overnachtingsmogelijkheden die we promoten, we promoten alle fietsroutes in de regio en we hebben met het Hoogelandmuseum en Staatsbosbeheer zelf de routeapp Schatkaart van het Waddenland ontwikkeld met door ons aangevraagde subsidie van het Waddenfonds.

Het aanbieden van een bruisend cultureel aanbod is dit jaar redelijk goed gelukt. Alleen het Historisch Oogstfestival in augustus durfden we nog niet aan. Stel dat Corona de kop zou opsteken. We hebben onze energie gestoken in het versterken van de basis, zowel in het onderhoud als door de organisatie zelf te verbeteren.

13.4 Thuis in Groningen

De meeste actiepunten in het jaarplan 2022 waren gericht op het behoud en de presentatie van onze collecties: van panden tot de tuinen, de landerijen, de landbouwcollectie, de ambachtscollectie en de textielcollectie. Zie hoofdstuk 2.

We hadden in 2022 weer een unieke tentoonstelling met stukken uit onze textielcollectie, gekoppeld aan het thema van de expositie van de poppen van prinses Juliana die als publiekstrekker functioneerde. We hebben er veel landelijk publiciteit mee gemaakt en gekregen. Onze eigen landelijke radiocampagne samen met de landelijk campagne voor de Waddenmusea versterken het gevoel van 'trots op Groningen' bij de Groningers. Wij krijgen veel positieve reacties in die trend. Het initiatief van Verhildersum om landelijk reclame te maken krijgt intussen navolging van de Fraeylemaborg en van het Groninger Museum. Hoe meer we Groningen op de kaart zetten samen, hoe beter!

Daarnaast zijn we actief in het digitaal ontsluiten van onze collecties, zoals:

- Via de website Onze spullen 2.0
- Via onze website pagina's 'Museum online' met filmpjes over de collecties (30.000 keer bezocht tijdens de eerste Corona Lock down).
- Via onze nieuwe app 'Verhildersum To Go!', de digitale rondleiding over ons landgoed en in de borg die ook thuis op de bank te bekijken is. Bovendien is de informatie geheel te beluisteren. Handig voor slechtzienden.
- Het attenderen van fietsers op onze collectiestukken vanuit de door ons gelanceerde fietsroute Schatkaart van het Waddenland.

We doen nog veel meer:

- We bieden ook een aantrekkelijke wandeling van 9 km in de omgeving, in de voetsporen van Edzard van Starkenborgh of van Ede Staal.
- Met de wandelingen en fietsroutes vertellen we veel meer dan alleen over het leven van de adel, de boer en de arbeider in de 19^e -eeuw. De ontstaansgeschiedenis van het landschap aan de Waddenkust is nog zichtbaar in het land. Dat leggen we uit en laten we zien in die routes. Wie de tekenen in het landschap begrijpt kan er nog meer van genieten, thuis zijn in Groningen, trots zijn op Groningen

- Met de bouw van het dierenverblijf bij de dierenweide en het afmaken van de natuurbelevingstuin voor kinderen hebben we in 2022 het landgoed nog aantrekkelijker gemaakt om te bezoeken als gezin.

Bijlage 1 Websitebezoek 2022

Totaal bezoek website 2022 en vergelijking vorige jaren

website bezoek	2022	2021	2020	2019	2018
sessies	97.520	110.238	91.236	37.119	40.789
aantal bezoekers	74.323	82.870	71.834	27.645	30.654
nieuwe bezoekers	73.302	79.982	70.520	27.779	30.507
herhaalbezoek	23.197	19.402	19.402	9.474	10.135
% herhaalbezoek op de site	31,21	24,83	21	25,52	24,85

Herkomst van bezoek 2022 vergelijking vorige jaren

	2022		2021		2020		2019	
	sessies	%	sessies	%	sessies	%	sessies	%
Herkomst								%
direct	19.231	19,72	16.162	14,66	31.506	34,53	9.326	25,12
advertentie (start juni 2019)	43.822	44,94	51.272	46,56	27.003	29,6	2.460	6,63
organisch	27.898	28,61	33.693	30,5	23.335	25,58	22.346	60,2
verwijzing	3.128	3,21	5.098	4,62	4.848	5,3	1.873	5,05
sociale media	1.785	1,83	2.926	2,65	3.498	3,83	1.102	2,97
e-mail (nieuwsbrief)	1.645	1,69	1.062	0,96	964	1,06		
anders	11	0,01	25	0,02	82	0,09	12	0,03
	97.520		110.238		91.236		37.119	

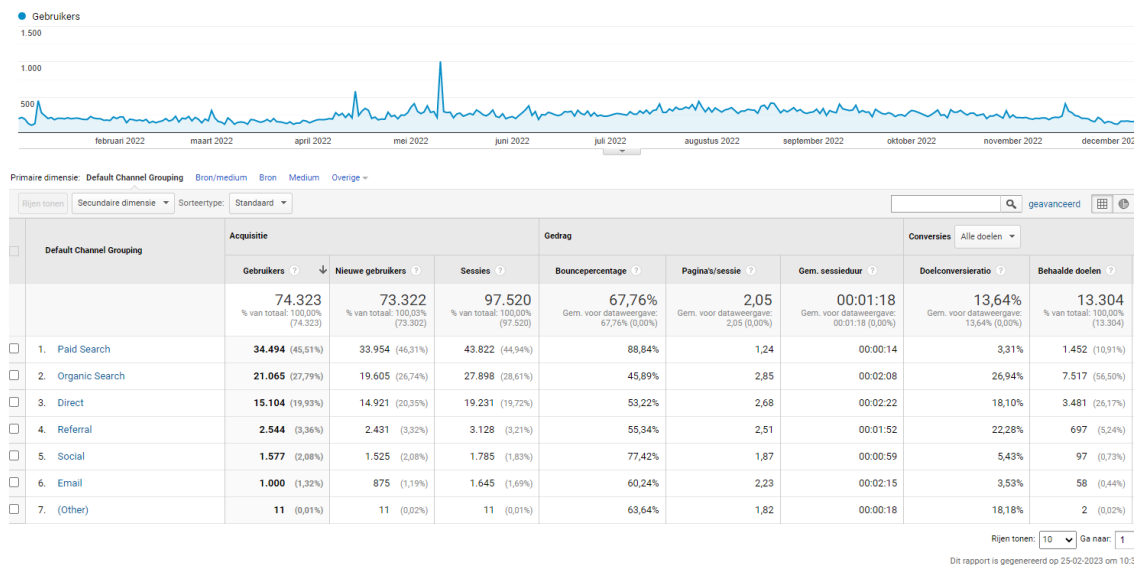
In juni van 2019 jaar zijn we gestart met een Google Ads campagne; we adverteren sindsdien met een budget van 10.000 dollar per maand (120.000 per jaar), gesponsord door Google. In 2020 hebben de advertenties voor 27.000 bezoeken gezorgd, in 2021 voor ruim 51.000 bezoeken en in 2022 voor 44.000 bezoeken. Adverteren helpt, al is de vergelijking zonder adverteren niet zuiver. Door het adverteren daalt het organisch zoekresultaat, men ziet eerste de advertenties en dan de organische resultaten; Google zet advertenties zelf bovenaan, want krijgt betaald per klik.

De belangrijkste verwijzers in 2022 zijn:

- Libelle.nl : 303
- Kidsproof.nl: 266
- Wierdenland.nl: 117 (door de pagina Waddenmusea die iedere partner heeft gemaakt!)
- Visitgroningen.nl: 151 (100 meer dan vorig jaar, toen zakte deze 100)
- Ontdeknoordgroningen.nl: 72 (constante factor)
- Nieuwsbrief via Mailchimp: 73

Totaal websitebezoek en spreiding 2022

In de zomermaanden trekken we op het landgoed de meeste bezoekers, dat zie je terug in het websitebezoek. Bovendien loopt dan ook de radioreclame op RTV Noord en op radio NPO 1 en 4 en de straatreclamecampagne.

Tabel met grafiek spreiding website bezoek

De 10 beste pagina's bekeken via advertentie campagnes

Opvallend: advertenties naar de nieuwspagina scoren het best.

Primaire dimensie: Campagne/campagne-ID Campagne Google Ads: adwer

Rijen tonen: Secundaire dimensie: Sorteertype: Standaard

Campagne/campagne-ID	Acquisitie
	Klikken
	50.376 % van totaal: 100,00% (50.376)
1. Nieuws 10957241450	41.385 (82,15%)
2. Activiteiten 6447795970	1.253 (2,49%)
3. Brand Awareness 1917505834	1.033 (2,05%)
4. Events & Exhibitions [DE] 10321381655	828 (1,64%)
5. Omgeving 8175287725	643 (1,28%)
6. Eten & Drinken 6448644878	613 (1,22%)
7. Fietsroute 9152084056	557 (1,11%)
8. Free Time [EN] 8255512974	449 (0,89%)
9. Musea in de regio 11436159993	393 (0,78%)
10. Leuke uitjes - Maand 9211816529	267 (0,53%)

Tabel 10 advertenties die voor de meeste klikken zorgen

10 meest bezochte pagina's totaal overzicht

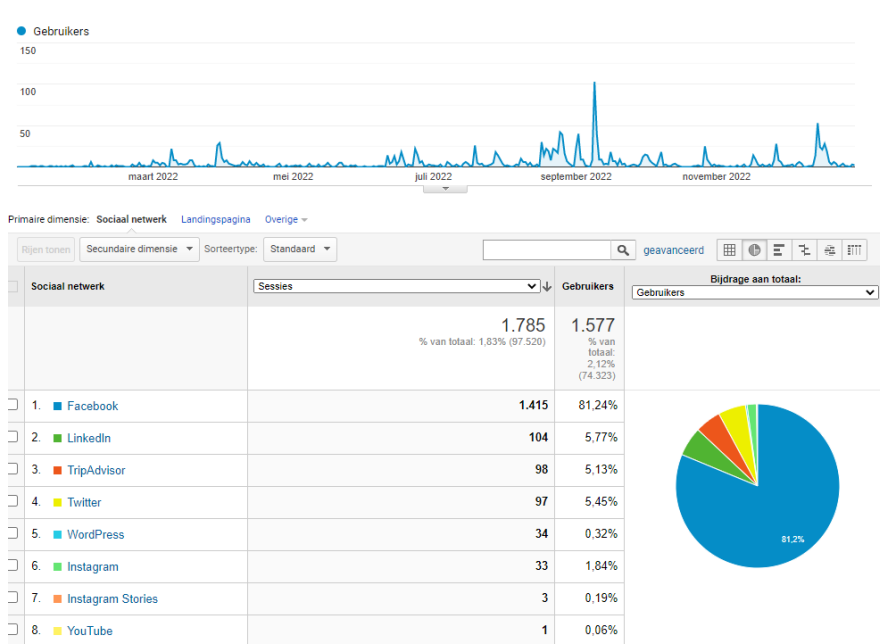
Wat opvalt is dat de nieuwspagina al jaren bovenaan staat (zie boven, mede door onze advertenties), dan volgt de homepage met daarna het restaurant. Verder is de basale informatie over openingstijden, entreprijzen en adres met routebeschrijving belangrijk.

Pagina		Paginaweergaven	% Paginaweergaven
1. /nl/nieuws/		39.275	19,61%
2. /nl/		36.857	18,40%
3. /nl/restaurant/		12.759	6,37%
4. /nl/agenda/		10.031	5,01%
5. /nl/bezoekersinfo/		9.646	4,82%
6. /nl/bezoekersinfo/openingstijden/		7.936	3,96%
7. /nl/bezoekersinfo/entreprijzen/		5.846	2,92%
8. /nl/bezoekersinfo/deelnemers-streekmarkt/		2.923	1,46%
9. /nl/contact/		2.358	1,18%
10. /nl/agenda/expositie-juliana-een-leven-in-poppen/		2.217	1,11%

Tabel 10 best bezochte pagina's

Welke sociale media dragen bij aan kliks naar de website

Facebook spant nog steeds de kroon bij Verhildersum, wat betreft het doorklikken vanuit sociale media naar de website. Twitter en LinkedIn zorgen ook voor een redelijk aantal websitebezoeken. De zichtbaarheid binnen die netwerken zelf is veel groter dan het aantal mensen dat doorklikt naar de site. Dat is te zien door te kijken naar het bereik per bericht.

Aantal kliks naar de website per social media kanaal

De beste sociale media berichten op Facebook

Het bericht over de laatste twee weken van de opening van de expositie Juliana, een leven in poppen is door bijna 32.000 mensen bekeken, de hoogste score per bericht in 2022. De oude auto's doen het ook goed. Wellicht door de bewust gekozen #Zandvoort, omdat Max Verstappen die dag zou rijden om de wereldtitel.

Museum Borg Verhildersum Leens
Aug 18, 08:03

Laatste kans! Kom nu naar de expositie Juliana, een leven in poppen, bij Groninger #waddenmuseum #borg #Verhildersum. Nog 2 weken open: tot en met 31 augustus. <http://ow.ly/1yJb50KmzRo>

31,855 reach
1.85 % engagement rate

Museum Borg Verhildersum Leens
Sep 01, 19:28

Kom je antieke auto's kijken bij #Verhildersum? Na #Zandvoort kun je zondag 4 september vanaf 11.30 genieten van bijna 100 #oldtimers met het mooiste decor van Nederland als achtergrond. <http://ow.ly/763050KyfPz>

6,407 reach
6.34 % engagement rate

Hieronder is te zien dat berichten over de Streekmarkt het ook goed doen. Net als Ede Staal, waarbij we oproepen herinneringen op te sturen. Dat is massaal gedaan.

DATE	POST	ENGAGEMENT RATE	REACH ▼
Museum Borg Verhildersum Leens Aug 18, 08:03	 Laatste kans! Kom nu naar de expositie Juliana, een leven in poppen, bij Groninger #waddenmuseum #borg #Verhildersum. Nog 2 weken open: tot en met 31 augustus. http://ow.ly/1yJb50KmzRo	1.85%	31,855
Museum Borg Verhildersum Leens Sep 01, 19:28	 Kom je antieke auto's kijken bij #Verhildersum? Na #Zandvoort kun je zondag 4 september vanaf 11.30 genieten van bijna 100 #oldtimers met het mooiste decor van Nederland als...	6.34%	6,407
Museum Borg Verhildersum Leens Oct 27, 10:03	 Delen zou zeer gewaardeerd worden!	4.77%	4,674
Museum Borg Verhildersum Leens Nov 17, 17:00	 Vreselijk: schuilhut Verhildersum in brand gestoken. €250,- tipgeld uitgelooft. Gelukkig staan er ook leuke berichten in onze Nieuwsbrief Verhildersum 17 november 2022 - https://mailchi...	12.26%	3,370
Museum Borg Verhildersum Leens Sep 14, 12:30	 NAJAARSAGENDA VAN ONS SCHATHOES 4 x buffet met een culturele verrassing Ons Schathoes organiseert een serie van 4 buffetten met een culturele verrassing. De eerste is op 8 oktob...	3.91%	2,912
Museum Borg Verhildersum Leens Sep 09, 14:02	 Nieuw: (H)eerlijk rundvlees te koop bij #Verhildersum. Deze jonge #Groninger #Blaarkop stier gaat naar de slager en bij voorinschrijving is een vleespakket van 10 kilogram te koop. ht...	15.73%	2,803
Museum Borg Verhildersum Leens Dec 15, 16:01	 Wat betekent de muziek van Ede Staal voor jou? Dat vraagt Jasper Staal. Hij werkt aan een boek bij de expositie rondom zijn vader Ede Staal die in april 2023 opent bij Verhildersum. http://...	8.58%	2,587

	Museum Borg Verhildersum Leens Oct 11, 12:02		Streekmarkt! Zaterdag 15 oktober Komt u ook? Zaterdag is er weer Streekmarkt bij #verhildersum Het is de laatste keer voor dit jaar dat u tijdens de Streekmarkt ook het museum kunt...	5.25%	2,379
	Museum Borg Verhildersum Leens Sep 30, 10:04		De Ploegdag bij #Verhildersum wordt wegens de verwachte weersomstandigheden verplaatst naar zaterdag 8 oktober. Let op onze agenda, het gaat alleen door bij goed weer. http://ow.ly/B...	4.68%	2,181
	Museum Borg Verhildersum Leens May 20, 09:00		#Streekmarkt: morgen kunnen we weer inkopen doen bij Borg Verhildersum. Groente, fruit, vlees, kaas, allerlei moois voor thuis en aan het lijf. Daarna een terrasje pakken bij Ons Schathoes...	7.06%	2,124

Twitter: de beste 5

Op Twitter blijkt dat het zinvol is de nieuwsbrieven te vermelden.

				
@Verhildersum Sep 09, 14:02	@Verhildersum Nov 30, 14:15	@Verhildersum Jun 06, 12:09	@Verhildersum Jul 12, 12:21	@Verhildersum Sep 13, 20:39
Nieuw: (H)eerlijk rundvlees te koop bij #Verhildersum. Deze jonge #Groninger #Blaarkop stier gaat naar de slager en bij voorinschrijving is een vleespakket van 10 kilogram te koop. http://ow.ly/eVCA50KEefV https://twitter.com/Verhildersum/status/156823	Op zondag 4 december om 13:00 & 15:00 uur is in Ons Schathoes @LuthersBach te bewonderen. Er zijn nog (enkele) kaarten te koop voor deze speciale uitvoering in theateervorm op http://ow.ly/XPFT50LPTzi https://twitter.com/Verhildersum/status/15979573	Nieuwsbrief Verhildersum 8 juni 2022 - https://mailchi.mp/e921a034f61b/nieuwsbrief-verhildersum-8-april-20165838	Nieuwsbrief Verhildersum 12 juli 2022 - https://mailchi.mp/092a7876af83/nieuwsbrief-verhildersum-8-april-20168250	Lees hier de nieuwsbrief van Verhildersum. Vanaf vrijdag hebben we een nieuwe expositie in het koetshuis: textielschilderijen van Trudi Skála. Zaterdag is het Streekmarkt. 1 oktober ploegdag, Ede Staal belevingspunt in de maak... Hoezo einde seizoen? https://twitter.c
8.49 % engagement rate	7.94 % engagement rate	7.79 % engagement rate	7.5 % engagement rate	7.25 % engagement rate

LinkedIn

Op LinkedIn spreekt de thuiskomst van Gratia het meest aan. Opvallend is ook het bericht over kunst kijken door kleuters die op bezoek kwamen bij Verhildersum. En Juliana's expositie doet het ook hier goed.

				
Landgoed Verhildersum Jun 11, 08:00	Landgoed Verhildersum Dec 13, 16:01	Landgoed Verhildersum Mar 29, 10:10	Landgoed Verhildersum Apr 07, 06:37	Landgoed Verhildersum Aug 05, 08:00
Gratia Susanna Clant is weer thuis in #Verhildersum. Het fraai gerestaureerde portret van haar uit 1686 is feestelijk onthaald in de borg. Kom en kijk zelf hoe ze toezicht houdt op haar fraai gedekte eettafel. http://ow.ly/UVLU50Jv1HQ	Een mooi gezicht. Ook op #Verhildersum heeft het flink gevoren wat zorgt voor een nieuw uiterlijk van de beeldentuin.	Museum Borg Verhildersum gaat 1 april weer open. En hoel Het wordt een geweldig expositie seizoen en de borg staat er weer prachtig bij. Kijk op de http://ow.ly/KIKN50luNgl voor alle ins en outs.	Woensdag kwam er een klas kleuters kunst kijken in borg #Verhildersum. We praatten uitgebreid over het grote familieportret. Die kleding die de geportretteerden dragen leek hun niet geschikt voor in de zandbak of als	Juliana, een leven in poppen, nu te zien bij Museum Borg Verhildersum in Leens. Mis het niet, de expositie loopt tot 31 augustus. http://lnkd.in/eWQJuqWd
61.11 % engagement rate	22.46 % engagement rate	20.19 % engagement rate	13.39 % engagement rate	10.71 % engagement rate

Bijlage 2 Bereik landelijke en regionale radiocampagne

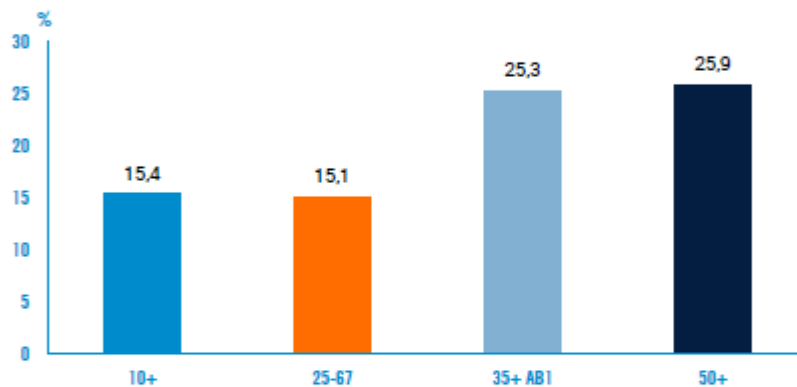
Radio Campagne 2022 NPO

Met de landelijke campagne via Ster Cultuur hebben we miljoenen mensen bereikt in de juiste doelgroepen.

UITGANGSPUNTEN

Campagneperiode	11 tm 31 juli
Spotlengte	15/10 seconden
Meetperiode	juni / juli
Tijdvakverdeling	Ma-Zo 06.00-24.00
Aantal spots	115
Zender(s)	NPO R1

BEREIK | GEMIDDELDE CONTACTFREQUENTIE | GRP's

	POPULATIE	BEREIK
10+	15.465.000	2.381.610
25-67	10.116.000	1.527.516
35+ AB1	4.906.000	1.241.218
50+	6.910.000	1.789.690

	GCF	GRP's
10+	8,3	128
25-67	6,8	102
35+ AB1	8,2	208
50+	9,6	249

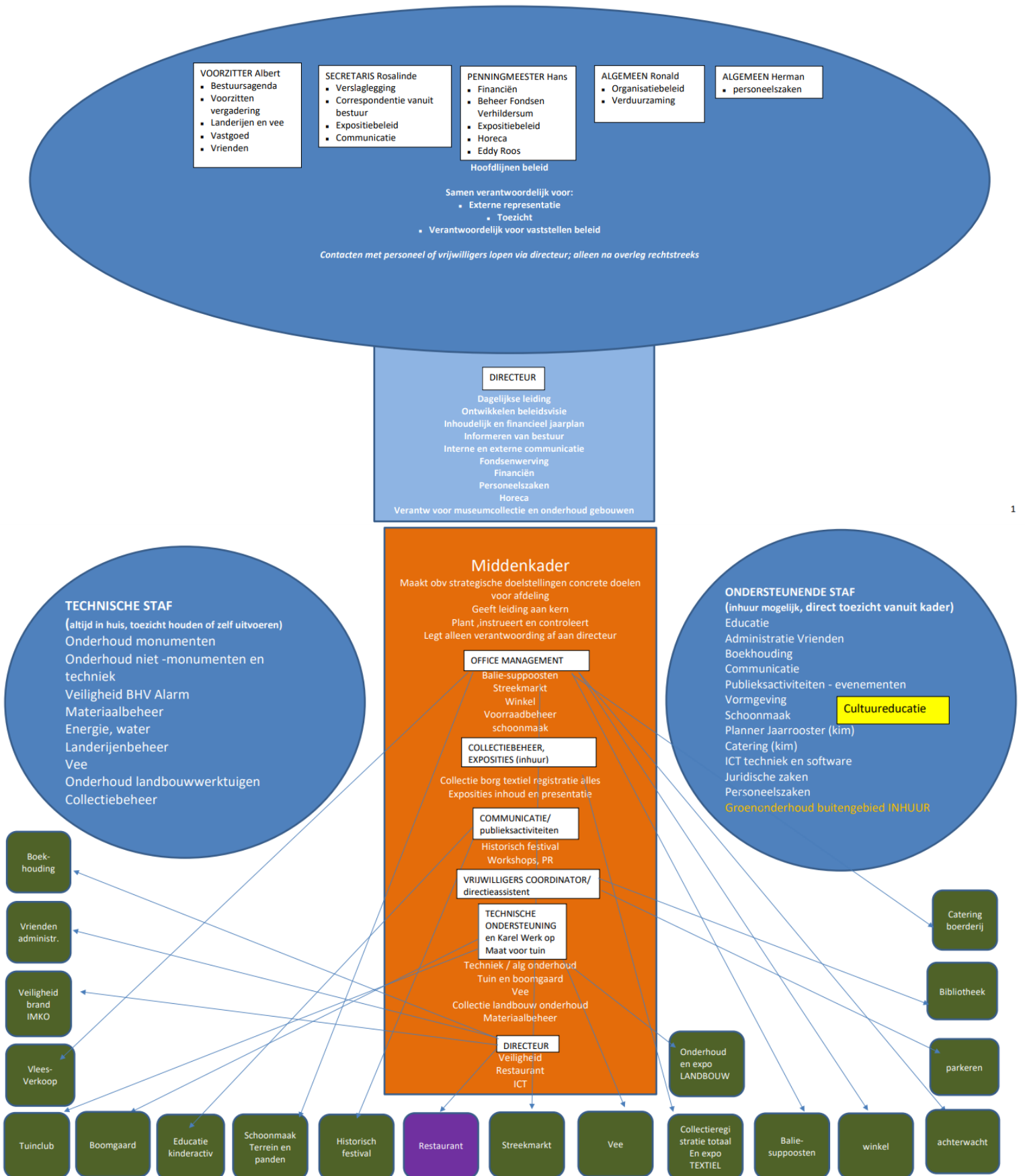
Bron: Nationaal Luister Onderzoek (NLO) / GRK

Radio Noord

Met de campagne op radio Noord bereiken we 97000 mensen.

September-Oktober 2022	160069 evaluatie.txt			
Waddenmusea				
	Prov Groningen			
Resultaattypen	Totaal 10+	Totaal 35+	Totaal 50+	
Universum	527000	306000	208.000	grootte van de doelgroep
Cum bereik%	26,8	38,4	47	percentage bereikte doelgroep
Cum bereik#	141000	117000	97.000	Aantal unieke bereikte consumenten
Gemiddelde Contact Frequentie	38,6	44,1	50	hoe vaak is de commercial gehoord
Contacten	5457272	5183609	4.859.166	Aantal contactmomenten
GRP	1035,3	1694,2	2.336	bereik (%) x gem frequentie (aantal)
Kosten per GRP	6,44	3,93	3	

Bijlage 3: Nieuwe organisatiestructuur

Bijlage 4 Wat maakt Verhildersum aantrekkelijk voor het publiek?

13.5 Belevingsroute over het landgoed met Verhildersum To Go!

Op het landgoed is een belevingsroute aangelegd rondom de thema's: landleven, boerenleven en borgleven. Het doel van de route is mensen uit te nodigen om naast de borg ook het koetshuis, de hoogstamboomgaard, het arbeidershuisje en de museumboerderij te bezoeken.

De route wordt aangegeven op 4 grote borden bij de 4 parkeerplaatsen op het landgoed. Helemaal rechts op de kaart is de nieuwe 4^e plek. Na toestemming van de provincie is namelijk ook op de parkeerplaats naast de N361 een routebord met vlaggenmast geplaatst. Bovendien is er een brochure ontwikkeld die de route ondersteunt.

Op de route bevinden zich 10 'points of interest'. Bezoekers scannen op deze plekken de QR code die op een uitlegbordje staat en kunnen dan het verhaal in onze '[Verhildersum To Go!](#)' webapp lezen of beluisteren ondersteund met foto's, video's, landkaarten. Alles is vertaald in Duits en Engels, zowel in tekst als gesproken.

10 Belevingspunten in de themaroute die bezoekers uitnodigt het hele landgoed te bekijken

Voorbeeld aandachtsbord op de route

Verzameling

Verhildersum To Go!

De app waarmee je Verhildersum overal kunt beleven, zelfs thuis vanuit je eigen luie stoel. Ben je op bezoek? Ga dan naar informatiebordjes op het landgoed en scan de QR code op elk bordje. Je krijgt dan uitleg bij de plek waar je staat.

Mede mogelijk gemaakt door het Waddenfonds

1 Wadden- en wierdenland

2 Steenhuizen en borgen

3 Borg Verhildersum

4 Beeldentuin Eddy Roos

5 Hoogstamboomgaard

6 Water en vaarten

7 Arbeidershoeske

8 Boerenleven en landbouw

9 Borgweer en Starkenborgh

10 In de voetsporen van Edzard van Starkenborgh

11 Afscheid van een boom

12 Kidsroute

13 Ode aan Ede

14 Cornelis Borgman op reis

Startpagina's die met QR codes verspreid over het land worden geopend via de QR code ter plekke.

13.6 Ontvangst door 19^e-eeuws geklede gastheren en gastvrouwen

Zodra Corona dat toelaat verhogen we de belevingswaarde voor de bezoekers van de borg met een ontvangst door suppoosten die gekleed zijn in 19^e-eeuws tenue. Onze voorraad kleding maken we daarvoor professioneler en we richten een werkgroep kostuumnaaien op om ervoor te zorgen dat er voor iedere maat kleding is en om versleten kleding te kunnen vervangen.

Foto: ontvangst door de heer en mevrouw Van Starckenborgh, straks geen uitzondering meer

13.7 Op de foto met Edzard

Voor kinderen tot een jaar of 12 hebben we verkleedkleden aangeschaft waarin ze de borg mogen bezichtigen als prinses of ridder. Daarmee kunnen zij zich nog meer inleven in hoe het voelde om als rijk kind in de Gouden Eeuw op te groeien in een borg in Groningen. Ze kunnen ook op de foto met Edzard. Wij vragen ouders ter promotie de foto te delen via sociale media.

Prinsessen en ridders in de borg Verhildersum

13.8 De dierenweide met natuurspeelplaats

In 2021 is de dierenweide opnieuw aangelegd en een speelplaats met natuurlijke speeltoestellen, waaronder het gezonken VOC-schip de 'Verhildersum'. In 2022 is de dierenweide voorzien van een dierenverblijf met een ruimte die ook geschikt is voor workshops, zodra Enexis er een stroompunt aanlegt. Het wachten daarop duurt nu al een jaar. Hiermee is het aantrekkelijker voor gezinnen met jonge kinderen om naar Verhildersum te gaan en hier wat langer te blijven. Bovendien leren de kinderen op speelse wijze iets van de geschiedenis van Verhildersum en Allard Van Starkenborgh die lid was van de admiraliteit in Amsterdam en zorgde dat een oorlogsschip de naam Verhildersum kreeg. Helaas ging het schip al snel ten onder in de oorlog tegen Engeland. Rondom de speelplaats staat groen dat deels ook eetbaar is, zodat kinderen wat leren van de natuur. Mogelijk komt er in de toekomst een moestuin voor dorpelingen bij.

13.9 De Schat van Van Starkenborgh

De Schat van Van Starkenborgh is een speurtocht over het landgoed en de omgeving naar Adventurepark Waddenfun. Hiermee maken we Verhildersum aantrekkelijk voor gezinnen met kinderen en basisscholen. Zie hieronder de foto van de schatkaart die de kinderen meekrijgen. Onderweg worden QR codes gescand waarin de raadsels worden toegelicht.

Foto's : Startbord, voorbeeld QR code bordje onderweg

13.10 Wandeling in de voetsporen van Edzard van Starkenborgh

Aan de app Verhildersum To Go! is een wandelroute van 9 km toegevoegd: In de voetsporen van Edzard van Starkenborgh. Dit is onderdeel 11. Op de homepage van de app zijn alle buitenitems te vinden. De route gaat naar de Petruskerk in Leens, waar het orgel staat dat in de jaren 1733/34 werd gebouwd door de Groninger orgelmaker Albertus Anthoni Hinsz (1704-1785) in opdracht van de borgvrouwe van Verhildersum: Anna Habina Lewe, douairière Van Starkenborgh. Zij was de weduwe van Edzard Jacob Tjarda van Starkenborgh. Bovendien zijn in de kerk de kerkbanken de borgbewoners Van Starkenborgh en Van Bolhuis nog te zien. Daarmee wordt de invloed van de rijke borgbewoners tastbaar voor onze museumbezoekers. Vervolgens naar het terrein van de voormalige tweede (nu verdwenen) borg van de eigenaren van Verhildersum: de Starkenborgh in Wehe den Hoorn. Onderweg is er uitleg over het ontstaan van het landschap en de grote boerderijen die Groningen als graanrepubliek bekend doen staan. Deze wandeling verdiept de beleving van de rijkdom van de vroegere borgbewoners en de boeren in Groningen. Het Verhaal van Verhildersum en het Groninger Waddengebied door de eeuwen heen wordt compleet. <https://arcg.is/Hj4f8>

Foto: wapens van de Groninger landadel op de balustrade van het orgel in de Petruskerk,

13.11 Zes fietsroutes: Schatkaart van het Waddenland

We hebben 2 jaar gewerkt aan de ontwikkeling van 6 fietsroutes door Noord-Groningen langs de Waddenkust, met een link naar Museum Landgoed Verhildersum en Openluchtmuseum Het Hoogeland: De Schatkaart van het Waddenland. In de zomer van 2021 kwam de route beschikbaar in de Appstore en Google Play. Met je GPS aan krijg je onderweg seintjes op 60 bijzondere plaatsen waar een verhaal bij hoort, met foto's en diverse filmpjes. Daaronder zijn punten die rechtstreeks verwijzen naar museumstukken uit de collectie van onze musea. De Schatkaart van het Waddenland is een initiatief van Verhildersum, mogelijk gemaakt dankzij subsidie van onder meer het Waddenfonds. Met de titel van de route sluiten we aan bij de aandacht die Wereld Erfgoed Waddenzee internationaal trekt. Deze routes zijn ook in Duits en Engels vertaald, beschikbaar via het keuzemenu in het startscherm. In 2022 en de jaren erna blijven we deze route promoten.

Afbeelding: Fietsroutes de Schatkaart van het Waddenland

